O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

ЎЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ ҚЎЛИМИЗ БИЛАН ҚУРМОҚДАМИЗ

Президент Ислом Каримовнинг «Туркистон» газетаси мухбирининг саволларига жавоблари

(2—3 саҳифаларда).

Куч—адолатда

Адолат

Ўзбекистон «Адолат» СДП газетаси

1995 йил 22 февралдан чиқа бошлаган ☼ 1999 йил, 5 февраль, № 5 (198) ☼ Жума кунлари чиқади ☼ Сотувда эркин нархда

Кучли давлатдан кучли жамият сари

ОШКОРАЛИК ШАРОФАТИ

Баъзан шундай: ҳамма ҳам ўз айбини бўйнига тўлиқ олавермайди. Ўзини ҳақ, ўзгани ноҳақ деб ўйлайди. Шундай пайтда кимнинг қанақа эканлигини аниқлаб берувчи судьялар ҳам, қилни қирқ ёрадиган қонуншунослар ҳам бу масалада аниқ бир тўхтамга келишолмай хатоликка йўл қўйиши, ўзга бир кўнгилнинг кошонасини вайрон қилиши мумкин. У ҳолда кимдан мадад сўраб, қувват олса бўлади?

Бу дунёда ҳамма нарса ўз ўлчами билан яратилган. Ноҳақликка қарши адолат, ўғриликка қарши тўғрилик, қўйингки, ҳамма нарса ва ёвузликларга зид яхшиликлар ўз таъсир кучини ўтказиб келади. Эндиликда Ўзбекистон Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш қўмитаси ана шундай эзгу ишга бош қўшиб келмоқда. Яъни, адолат йўлидаги янги кучга айланаяпти. Мухбиримиз қўмита аъзоси Жўравой Холматов билан учрашиб, бу жамоат ташкилотининг мақсад ва вазифалари, қилинаётган ишлар хусусида суҳбатлашди.

— Жўравой Тожибоевич, аввало қўмитанинг мақсад ва вазифалари ҳақида тўхталиб ўтсангиз?

— Асосий ишимиз ҳамма учун тенглик ҳуқуқини қарор топтириш ва ҳимоя қилишдан иборат. Давлатнинг шаклланишида ҳуқуқий институтлар билан биргаликда тоталитаризмга қайтиш холларининг олдини олиш дастлабки мақсадимиз. Ишлаб чиқариш, ижтимоий, диний соҳаларда фуқаролар ҳуқуқининг бузилиш ҳолатларининг олдини олиш, текшириш, аниқлаш ва қайд этиш ниятидамиз.

Инсон ҳуқуқларининг якка тартибда ва ҳатто оммавий бузилишининг олдини олиш мақсадида халқаро ташкилотларга ўз хулоса ва таклифларимизни бераяпмиз. Қонунга хилоф равишда қатағон қурбони бўлган, ҳуқуқлари поймол қилинган фуқаролар ва уларнинг оилаларига моддий ва маънавий ёрдам кўрсатишга кўмаклашамиз. Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишга йўналтирилган билимларни тарқатамиз. Шу билан биргаликда инсон ҳуқуқларининг кўпол бузилиш холлари ҳақида қонун чиқарувчи, ижро этувчи, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларга, жамоат ташкилотларига, оммавий ахборот воситаларига, инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро ташкилотларга ахборот берамиз. Инсон ҳуқуқларини химоя қилиш бўйича ҳужжатларни тайёрлашда фаол қатнашамиз. Инсон ҳуқуқлари бўйича халқаро ташкилот ва бошқа ҳуқуқни муҳофаза этиш идораларининг қарорларини амалга ошириш ҳам бизнинг асосий вазифаларимиздан ҳисобланади.

— Қўмита фаолият кўрсатаётгандан буён қилинган ишларга қандай баҳо берасиз?

— Қўмитамиз 1996 йили рўйхатдан ўтган. Шундан буён кенг қамровли фаолиятимизни амалга ошириб келаяпмиз. У аниқ режалар асосида юзага чиқарилмоқда. Шуниси қувончлики, энди биз ҳаётнинг ҳамма қатламларига чуқурроқ кириб боришга, адолат тантанасини у поймол этилган жойда юзага чиқаришга интилаяпмиз ва эришаяпмиз. Тўғри, бу йўлда айрим тўсиқлар ҳам бўлмоқда. Бироқ, касбий маҳорат, адолат йўлидаги интилиш кўзланган мақсадларимизни юзага чиқаришга йўл очмоқда. Оддий бир мисол: Мирзо Улуғбек туманида яшовчи эр-хотин Хусниддинҳожи ва Муяссар Исҳоқовалар бизга мурожаат этиб, низоли жой масаласида ёрдам сўрашди. Шуниси қизиқки, улар бизгача саккиз йил мобайнида 74 маротаба Олий судга, 9 маротаба республика Прокуратурасига, 7 маротаба Олий Мажлисга, 4 маротаба Адлия вазирлигига мурожаат қилишган, лекин муаммоларини ижобий ҳал эта олишмаган экан. Бизнинг аралашувимиздан сўнг низоли уй уларга қайтарилди ва шикоятчиларнинг аризалари қаноатлантирилди. Шундай муаммо юзасидан бизга мурожаат этган Ўрта Чирчиқ туманидаги фуқаро Раҳим Исаевнинг ҳам қонуний ҳуқуқлари тикланди. Бу билан айтмоқчиманки, одам адашиши, янглишиши мумкин. Аммо бир кун албатта адолат юзага чиқади. Уни ҳеч ким оёқ ости қилолмайди.

— Демак қўмита адолат йўлидаги янги кучга айланмоқда.

— Албатта. Мамлакатимизда инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун зарур қонуний асослар бор. Бунда айниқса, ошкораликнинг яхши самара бераётгани ҳеч кимга сир эмас. Мақсадимиз эзгу ишларга бош қўшиш, ҳуқуқий демократик давлат қуриш йўлида фаол бўлиш. Истагимиз эса, ҳеч кимнинг ҳуқуқи поймол этилмасин. Адолат ҳамиша тантана қилаверсин.

Рустам ДОСТОН.
суҳбатлашди.

Агар новвойлар ва уй бекаларидан қайси комбинатнинг уни яхши, деб сўрасангиз ҳеч ўйлаб ўтирмай «Оҳангарондон»ники деб жавоб беришади. Бу бежиз эмас, албатта. Чунки, «Оҳангарондон» очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти жамоаси ҳалол ишлаб фақат сифатли маҳсулот тайёрлашга муваффақ бўлишяпти. Ўтган йили 80 минг тонна ун ишлаб чиқарган азаматлар бу йил бошиданоқ суръатни бўшаштирмай маҳсулот тайёрлаш ҳажмини ошириб боришмоқда.

СУРАТЛАРДА: 1. Сифат бўйича муҳандис Ира Кунакбаева ва лаборант Нафиса Аշировалар ун сифатини кўздан кечиришмоқда. 2. Комбинат биноси.

Даврон АҲМАД олган суратлар.

Партия ахбороти

ФОЙДАЛИ МУЛОҚОТ

Ўзбекистон «Адолат» социал-демократик партиясининг бугунги кундаги фаолияти ва кенг қамровли ишлари билан танишиш мақсадида партия Сиёсий Кенгашига ташриф буюрган АҚШ Миллий демократик институтининг Марказий Осиё ва Туркия дастури бўйича катта маслаҳатчиси Жанна Левисон билан мулоқот бўлиб ўтди. Маълумки, америкалик меҳмон мамлакатимизда иш олиб бораётган сиёсий партиялар билан яқиндан танишиш мақсадида Ўзбекистонга ташриф буюрган.

Мулоқот чоғида Жанна Левисон хоним ўз ташкилотининг мақсад ва вазифалари хусусида партия Сиёсий Кенгаши котибларига қисқача маълумот берди. Шундан сўнг, Ўзбекистон «Адолат» социал-демократик партияси Сиёсий Кенгашининг иккинчи котиби Абдували Ғуломмаҳмудов, Сиёсий Кенгаш котиблари Улуғбек Дониёров, Равшан Ҳайдаров, Сиёсий Кенгаш котиби, «Адолат» газетаси бош муҳаррири Тўхтамурод Тошев Жанна Левисон хонимга «Адолат» социал-демократик партиясининг мақсад ва вазифалари, фаолияти билан боғлиқ ишлар хусусида сўзлаб беришди. Меҳмоннинг бир нечта саволларига жавоблар қайтаришди.

Ўз мухбиримиз.

ЮРТБОШИ ЎГИТЛАРИ

Бугунги кунда Ўзбекистон келажагини яратаётган серғайрат ёшларимизни бошимизга кўтаришимиз лозим. Ватан учун жонини жабборга бериб ишлайдиган фидойи кишиларсиз Ўзбекистон келажагини тасаввур этиб бўлмайди.

* * *

Адолатсизлик қурбони бўлган ватандошларимизнинг пок номларини тиклаш борасида ҳали анча-мунча ишлар қилишимиз керак. Уларнинг ҳурматини жойига қўйиш биз учун ҳам қарз, ҳам фарз деб ўйлайман.

* * *

Фарзандларимиз биздан афзалроқ, ўткирроқ, покроқ ва савобли ишларни биздан ҳам кўпроқ қиладиган бўлишлари лозим. Улар жаҳон умумбашарий ютуқларини эгаллаши, тарихимизни, маданиятимизни, буюк аждодларимиз қолдирган меросни чуқур билмоғи керак.

* * *

Чинакам халқ бўлсак, чинакам миллат бўлсак, улкан, қудратли дарёга айланайлик, фарзандларимизга ўзгалар ҳавас қиладиган озод ва обод Ватан қолдирайлик.

9 февраль — Алишер Навоий туғилган кун

Ҳазрат Алишер Навоий ҳижрий йил ҳисоби билан 844-йили, ўн еттинчи рамазон куни (милодий ҳисоб билан 1441 йили 9 февралда) туғилганлар.

● *Навоий ҳикматлари*

ОДИЛ ПОДШОҲЛАР ТЎҒРИСИДА

● Адолатли подшоҳ Ҳақ таолонинг халойиққа кўрсатган марҳаматидур; бундай шоҳ мамлакат учун тинчлик ва фаровонлик сабабчисидир.

Одил шоҳ қуёш билан баҳор ёмғиридек қора тупроқдан гуллар очади ва мамлакат халқи бошига олтин билан дурлар сочади. Камбағал ва бечора одамлар унинг яхши, мулойим муомаласидан роҳатда; золим амалдор ва миршаблар унинг сиёсати тиғидан қўрқувда.

Адолатпарвар шоҳ халқни рози қилса, Ҳақ таоло шоҳдан рози бўлади.

ДИЁНАТСИЗ САДРЛАР (МАНСАБДОРЛАР) ТЎҒРИСИДА

● Виждонсиз, ҳаром-ҳаришдан тортинмовчи, бедиёнат садрлар — ҳеч зарурати бўлмаган бидъатдек нарсадир. Агар бу нокас илмсиз бўлса, бутун қилмиши — бузуқлик, фисқу фужурдир.

Аслида садр — олимларга дастёр, шайхларга хизматкор, сайидларга кўмакчи ва фуқаро хизматига ҳамиша тайёр бўлмоғи керак. Улар зулм риштасини узгувчи, вақф ерларнинг бузилганини тузувчи ва зироат-деҳқончиликни авж олдиришга саъй-ҳаракат кўргизувчи бўлмоғи керак.

Internet
ДУНЁ: ЭНГ СЎНГГИ ЯНГИЛИКЛАР

● Кения пойтахтида БМТ атроф-муҳит муҳофазаси дастури бошқаруви кенгашининг навбатдаги сессияси ўз ишини бошлади.

● Германия Ташқи ишлар вазири Йошка Фишер 9-14 февраль кунлари Яқин Шарқ мамлакатлари бўйлаб сафарга чиқади.

● Хитой Халқ Республикаси ҳукумати бошлиғи Чжу Жунцзининг таклифига биноан, Сент-Люсия Бош вазири Кенни Антони етти кунлик расмий ташриф билан Пекинга келди. Мазкур сафар 1997 йилда икки мамлакат ўртасида дипломатия алоқалари ўрнатилгандан кейинги илк ташрифдир.

СУРАТДА: Въетнамнинг Нячань шаҳридаги меҳмонхона.

● Россиялик 100 нафар мутахассис Ироқнинг энергетика объектларини таъмирлаш учун Бағдодга келди. Маълумки, ўтган йилнинг декабрь ойида АҚШ ва Буюк Британиянинг ҳаводан Ироққа ракета зарбаси бериши оқибатида мамлакатнинг энергетика объектларига жиддий шикаст етган эди.

● Покистон Афғонистоннинг «Толибон» ҳаракати дипломатик вакилига мамлакатга киришини тақиқлади.

● Эрон ўзининг Афғонистон билан чегарадош ҳудудларидаги ҳарбий кучларини минтақада тинчлик ва хавфсизлик тиклангунга қадар сақлаб туради. Эронда чиқадиган «Теҳрон таймс» газетаси ана шу ҳақдаги хабарни тарқатди.

● НАТО Бош котиби Хавьер Солана амалий ташриф билан Германияга келди. У ташриф пайтида ГФР канцлери Герхард Шрёдер билан учрашади.

● Ўтган шанба куни Минскда бўлиб ўтган митингда муҳолифатнинг уч мингга яқин тарафдорлари қатнашди. Улар жорий йилда президентлик сайловларини ўтказиш талабларини илгари сурган шиорларни кўтариб чиқдилар.

● Деҳлида Ҳиндистон билан Америка Қўшма Штатлари ядро қуролларини тарқатмаслик тўғрисидаги масала бўйича уч кун давом этган музокараларни ниҳоясига етказдилар.

● Шанба куни Париж яқинида халқаро тинчлик анжумани очилади. Унда серб-албан можаросига хотима қўйилиши кўзда тутилган.

Қонун барчага баробар

ПОРАХЎР ИМОМ-ХАТИБ

Фельетон

Тўрткўлда туғилиб вояга етган Худоёр Ўразимбетов жаноби олийлари тузуккина диний билимга эга, сиртдан қараганда ўта тақводор одам эдилар. Шунинг учун ҳам бу зоти бобаракотга Ўзбекистон «Кўкалдош» ислом ўрта махсус билим юртининг мудири ва шу ном билан аталувчи жомеъ масжидининг имом-хатиби вазифалари муносиб кўрилди. Аммо ул мўътабар зот кўп хайрлию савоб ишларга қўл уриб, халқимиз дуосини олиб турган бу диний идорамизнинг обрўли раҳбарлари ишончини оқламай, шармандаи-шармисор бўлдилар.

Ҳай-ҳай, оғзингизга қараб гапиринг! Кишиларни иймон-эътиқодга, дину диёнатга даъват қилувчи, ҳалоллик, ўзгалар ҳақига хиёнат қилмаслик ҳақида амри-маъруф этувчи жаноби олийларининг покиза шаъну шавкатларига бунақа хунук гаплар ҳаргиз ярашмайдур, дейсизми? Биз ҳам кошки шундай бўлса, дегувчи эдик. Бироқ, минг афсуски, ул зотнинг турмушлари «домланинг айтганини қилу, қилганини қилма» тарзида экан-да!

Агар шундай бўлмаганида, «Таъмагирлик уламоларнинг қалбидаги ҳикматни кетказади», «Пора берувчини ҳам, уни олувчини ҳам, ҳар иккаласининг орасида турувчини ҳам тангри лаънатласин!» деган каби муборак ҳадисларни қироат билан тўтидек такрорлагувчи бу домланинг ўзлари талабалардан таъмагирлик қилиб, пора олармидилар?! Йўғ-е, наҳотки шундай бўлса, деб ҳайратдан ёқа ушлаётган бўлсангиз ажаб эмас. Бизнинг ҳам «домланинг имом-хатиблик деган лавозимлари бор-а, қўйилаётган айб уларга зинҳорбазинҳор ёпишмайди-я», дегимиз келаверади, келаверади... Аммо инон-ихтиёримиздан қатъий назар, ул зотнинг порахўрликлари одил суднинг ҳукмида ўз тасдиғини топган бўлгач, иложимиз қанча? Бу иш айни ҳақиқатдур деб ишонамиз. Бас, шундай экан, тақдирга тан бериб, наҳҳи мункар тарзида қўлимизга қалам оламиз-да! Бул куракда турмайдирғон воқеа мана бундоқ бўлибдур:

1995 йилда Абдулқосим номидаги диний билим юртига ўқишга кирғон К. Эшонов деган йигитча мазкур билим юрти — «Кўкалдош» мадрасасига ўтказилгани чоғида бироз ўқишга келолмай қоладир. Натижада қишки синовларни топширолмайдир. Шунда у не қиларини билмай «Кўкалдош»нинг мудири — Х. Ўразимбетов жаноблари ҳузурига йўл оладир. Жаноб эса, вақтлари ўта зиқ эканлигини айтиб, уни «эртага кел» деб қайтарадилар. Талаба эртасига келиб, мудир жаноби олийларининг муборак суҳбатларини олиш шарафига муяссар бўладир. Талаба ва мудир ўзаро ўқиш ҳақида гаплашадилар. Эшонов қишки синовларни топширолмай қийналғонини, иложи бўлса, сиртқи бўлимга ўтиб ўқиш хоҳиши борлигини айтадир. Мудир эса бу ишда унга кўмак беражакларини жавоб тариқасинда изҳор этадирлар. Бечора бола пақир ҳазратнинг бу илтифотларини холис кўмак деб тушуниб, эртасига яна мудирнинг ҳузурларига ошиқадир. Аммо домла жаноблари томдан тараша тушгандек қилиб:

— Олиб келдингму? — деб сўрайдилар.

— Нимани? Менга бирон нарса олиб кел, демагандингиз-ку, домлажон?

— Унда 8.000 сўм олиб келсанг, ҳаммаси яхши бўладир. Бўлмаса бўлмайдир.

— Домлажон, маъзур тутасизу, менда шунча ақча йўқда! Агар иложи бўлса, бироз камайтирсангиз...

— Майли, 7.000 сўм олиб келақол, бўтам. Шундай қилсанг, ҳамма ишларингни тўғрилаб берадурман.

Илмига амал қилмаган, сўзи бошқа-ю, иши бошқа домланинг бу гаплари Эшонов учун ғоят таажжубли бўлса ҳам, ноилож розилик ишорасини қиладир-да, «Жўрабек» жомеъ масжидида истиқомат қилувчи К. Нишонов деган ўртоғига бориб ёриладир:

— Оғайнижон, мен сентябрь ойидан бери дарсларга бормаганим сабабли, журналга фамилиям тушмаган. Ёрдам сўраб мудир жанобларига учрашсам, пул талаб қилмоқдадирлар. Менда эса ақча кам. Лоақал 3.000 сўм қарз бериб тургил, илтимос.

— Йўғ-е, шайтонга ҳай берма, нималар деяпсан, оғайни! Оғзингга қараб гапир. Наҳотки мудир жаноблари шунчалик куфр ишларга қўл уришга ботинган бўлсалар? Ахир бундай қилиш шариатда гуноҳ, давлатимиз қонунларида эса жиноят-ку!

Икки ўртоқ ўзаро маслаҳатлашиб, шайтони лаъин йўлдан урғон таъмагир мудирнинг бу қилмиши хусусинда тегишли идораларга арз қилмоқ керак, деган хулосага келишди. Шундан сўнггина Нишонов Эшоновга 3.000 сўм қарз берди. Эшонов ўзидан 4.000 сўм қўшиб, жами 7.000 сўмни дин муаллими бўлмиш порахўр имом-хатибга бериш учун йўлга равона бўлди.

Домла жаноблари уни илиққинагина эмас, таъбир жоиз бўлса, қайноққина кутиб олдилар. Устозу шогирд икковлон йўл бўйлаб «отамлашиб» кетаверишди, кетаверишди. Ниҳоят муюлишдан ўтиб, ҳилватроқ жойга етишгач, шогирд «қўлнинг кири»ни (домла жаноблари пулни шундай деб атардилар) «ҳожатбарор» домлага узатди. Домла жаноблари бунақа ҳаром пулни ўнг қўллари билан ушлашдан жиндек ҳавф қилдиларми, ҳар ҳолда чап қўллари билан олиб, чап чўнтакларига мустаҳкам қилиб жойлаб қўйгач:

— Бу қанча, бўтам, 8.000 сўмми? — деб сўрадилар.

— Йўқ, устоз, келишганимиздек 7.000 сўм. Санаб олсинлар, тақсир.

Талаба шундай дея устози билан хайрлашди. Аммо устоз шунча пулни узоққа олиб кетолмадилар. Ул табаррук зотни милиция ходимлари андак безовта қилиб қўйдилар. Тинтув чоғида «бузоқнинг ҳақи бор деб, сигирнинг сутини ҳам ичмайдирғон» тақводор домланинг ёнларидан махсус «эмланган» 7.000 сўмдан ташқари, яна 2.575 сўм ҳам чиқди. Уйларидан эса 10.000 АҚШ доллари топилди. Домла бу долларларни мамлакатимизда якка тартибдаги сўм ҳукмронлигини билатуриб, мавжуд қонунларимизни оёқости қилиб, нотаниш валютафурушдан сотиб олғонлари тергов чоғида маълум бўлди.

> «Пора берувчи ҳам, уни олувчи ҳам дўзахга маҳкумдир».
>
> (Ҳадисдан)

Водариғ, деб ҳайратдан яна бир бор ёқа ушлайдурғон бу ҳатти-ҳаракатларни ислом мактабининг мудири, Тошкентдек шаҳри азимдаги каттакон бир жомеъ масжидининг имом-хатиби содир қилғонликларига ҳамон ишонмоқ душвордир. Бироқ начора, «башаранг қийшиқ бўлса, ойнадан ўпкалама» дебдурлар.

Ул муҳтарам зотнинг асл қиёфалари айниқса суд жараёнида тўлақонли намоён бўлди. Домла жаноблари «К. Эшонов 7.000 сўмни менга эрмас, масжидга ёрдам учун берғон эрди», деб аробани қуруқ олиб қочишга ҳам уриниб кўрдилар. Лекин тақсирнинг бойликка ҳирс қўйиб, бу гуноҳ ишларга қўл урғонликлари гувоҳу далиллар асосинда ўз тасдиғини топди.

Масаланинг бу ёғи мамлакатимизнинг жиноятчиликка оид қонунлари асосида адолатли ҳал этилди. Диний идораларимизнинг тақводор, иймонли, эътиқодли муллалари орасига тасодифан кириб қолған Ўразимбетов домла жаноблари роппа-роса 14 йилга озодликдан маҳрум этилдилар. Шугина эмас, «ул муҳтарам» зотнинг ўзларига тегишли мол-мулклари ҳам давлат фойдасига мусодара этиладирғон бўлинди.

Шундай қилиб, порахўр домланинг тинтув чоғида ёнларидан ва уйларидан топилган сўмлару долларларга қўшилиб, ВАЗ-2105 маркали «Жигули» автомашиналари ҳам «қулоғини ушлаб» кетди. Энди домла Ўразимбетов берилган жазо муддатини қаттиқ тартибли колонияда ўтаб қайтадилар.

Бу, пайғамбаримиз (С.А.В.)нинг ўз ҳадисларида: «Кимки бировга ёмонлик қилса, шу дунёнинг ўзидаёқ жазосини олади» деб, нақадар ҳаққоний гапни айтгонларидан яна бир бор далолат берадир. Мазкур жазо домлага берилган бу фоний дунё жазосидир. Агар Расулуллоҳ (С.А.В.) яна бир ҳадиси шарифларида «Кимки бойиш мақсадида одамлардан таъмагирлик қилса, демак, жаҳаннам ўтидан ўзи учун насиба тайёрлаган бўлади. Уни кўпайтириш ёки озайтириш қанчалик таъма қилишига боғлиқ» деганларини ўйласак, домла тугул бизнинг ҳам юрагимиз орқага тортиб кетиб, даҳшатга тушадирмиз. Негаки, охират жазоси олдида бу ўткинчи олам жазолари бамисоли ҳолва. Ул азоблардан ҳар биримизни яратган эгамнинг ўзи асрасин.

Музаффар САЙДАҲМЕДОВ,
Ўзбекистон Республикаси прокуратураси жиноятларни тергов қилиш устидан назорат бўлими прокурори.
Мурод КАЛОНХОН,
журналист.

ЎЗ КЕЛАЖАГИМИЗНИ ЎЗ

Президент Ислом Каримовнинг «Туркистон» газетаси мухбирининг саволларига жавоблари

САВОЛ. Яхши биламизки, мустақил тараққиёт йўли оқ поёндоз тўшалган равон йўл эмас. Бу йўлда ўзига хос паст-баландликлар, тўсиқ ва қийинчиликлар, мураккабликлар бўлиши табиий. Сизнингча, Ўзбекистоннинг етти йиллик истиқлол тарихидан келиб чиқадиган асосий сабоқ ва хулосалар нималардан иборат?

ЖАВОБ. Менимча, етти-саккиз йиллик тажрибалар асосида тугал хулосалар чиқаришга ҳали эрта. Чунки биз яшаб ўтаётган давр ҳақида, миллатимиз ҳаётидаги туб бурилиш нуқтаси бўлган истиқлол йиллари ҳақида мукаммал хулосаларни тарих ва келгуси авлодларгина чиқаришга ҳақлидир. Лекин бугунги ўзимиз бевосита иштирокчилари бўлган ижтимоий жараёнлар таҳлилидан келиб чиқадиган баъзи бир сабоқларни зикр этиш фойдадан холи бўлмас, деб ўйлайман.

Биринчи сабоқ шундан иборатки, янги тизимга ўтиш кўпчилик ўйлагандан ҳам кўра мураккаб жараён экан. Ёдингизда бўлса, 90-йилларда мустақилликка эришган айрим давлатлар эски тизимдан воз кечиб, бирданига демократия қурамиз, бирпасда ривожланган мамлакатлар даражасига эришамиз, деб хомхаёл қилган эди. Бугун, орадан етти йил ўтиб, уларнинг қуруқ гап эканини, хаёл бошқа, ҳаёт бошқа эканини воқеликнинг ўзи исботлади.

Шу каби ҳаёт сабоқларини ўйлаб, бошимиздан кечган воқеаларни таҳлил қилиб, ақл тарозисидан ўтказиб, шундай тўхтамга келаманки, **Ватан, миллат тақдири ҳал бўладиган қалтис вазиятларда тўғри йўлни танлай олиш учун аввало тарихни ва ҳаётнинг аччиқ-чучугини билиш керак** экан. Тарих инсоннинг кўзини очар экан. Шунда кўп хатоларнинг олдини олиш мумкин бўлар экан. Чунки инсоният тарихида даврлар, жараёнлар чархпалак каби айланиб, қайтарилиб туради. Фақат бу ҳолатлар янги тарихий босқичда янгича шаклда рўй беради. Шу нуқтаи назардан қараганда бизнинг тарихимизда ҳам ўсиш, юксалиш ва таназзул замонлари бўлган. Халқимиз бошидан кўп нарсани ўтказган. Зафарларни ҳам, мағлубият ва парокандаликларни ҳам кўрган. Бунга Амир Темур ҳукмронлик қилган давр ва ундан кейин кечган жараёнлар ёрқин мисол бўла олади.

Буюк аждодимиз юксак тараққий топган давлат барпо этгани ва бу мамлакатда «Куч — адолатда» деган бош шиор давлат сиёсатининг, жамият ҳаётининг асоси бўлганини яхши биламиз. Бу ғоя одамларга куч берган, уларда инсоф-диёнатга, эзгуликка ишонч уйғотган. Чунки жамиятда адолат барқарор бўлса, миллат, халқ ҳеч қачон йўлидан адашмайди, эртами-кечми фаровон турмушга эришади. Менинг раҳбарлик лавозимида меҳнат қилган тажрибамдан чиқарган энг муҳим ҳаётий хулосам шуки, **адолат биз қураётган жамиятнинг мезони бўлмоғи даркор.**

Нафақат мамлакатимиз миқёсида, ўйлайманки, ҳар қандай жамоа, маҳалла, борингки, оила мисолида ҳам омадимиз, файз-баракамизнинг гарови ва шарти бўлмиш тинчлик ва тотувлигимизни сақламоқчи бўлсак, бунинг ягона замини — адолат ва инсофни энг устувор мақсадимиз ва сиёсатимизга айлантирмоғимиз керак.

Фақатгина шу асосда бугунги эришган энг катта бойлигимизга — фуқаролар ризолиги, миллатлараро тотувлик ва юртимизда қарор топган осойишталикни сақлаш ва мустаҳкамлаш мумкин.

Бу фикрларни айтишдан мақсад шуки, биз тараққиётимизнинг, миллатимиз тарихининг ҳозирги босқичида, маълум маънода ана шу даврларни янгича шароитда қайта бошдан кечиряпмиз. Янги ўзбек давлатчилигининг тамал тошини қўйяпмиз. Шундай экан, тарих сабоқлари бизни ҳар хил нотўғри қадамлардан огоҳ этувчи, сақлаб турувчи омил бўлиши лозим. Чунончи, халқ, миллат тақдирига дахлдор масалаларда пала-партиш, оқибатини ўйламасдан иш тутиш ярамайди. Одамларга яхши кўринаман, деб «чиройли» шиорлар билан жамоатни маҳлиё қилмоқчи бўлганларнинг бугунги аҳволи қандайлигини кўриб турибмиз. Бу ҳам, керак бўлса, кечаги тарих сабоғи эмасми?

Кези келганда бир муҳим масалага эътиборингизни жалб қилмоқчиман. Биз шу пайтгача кўпроқ эски тузумни танқид қилиш, уни инкор этиш билан банд бўлдик. Албатта, бошимиздан кечирган мудҳиш ва мустабид турмушнинг бутун асоратларини англаб етиш, йўлимизни тўғри белгилаб олиш учун истиқлолнинг дастлабки йилларида бу биз учун албатта зарур эди. Аммо фақат ўтмишни ёзғириш, инкор этиш билан узоққа бориб бўлмайди. Эски асоратларни инкор қилиш осон, бироқ улардан қутулиш, уларни такрорламаслик — ўз-ўзидан бўладиган иш эмас.

Эски жамиятни танқид қилиш осон, лекин янги жамият қуриш ниҳоятда қийин ва машаққатли жараён.

Мана, биз етти-саккиз йиллик мустақил тараққиёт йўлини босиб ўтдик. Бу йўлда орттирган озми-кўпми тажрибамизга, эришган ютуқларимизга таяниб айтиш мумкинки, **энди инкор қилиш қайфиятидан бунёдкорлик кайфиятига ўтиш пайти келди.**

Яқин ўтмишимизнинг яна бир сабоғи шуки, **миллат, давлат, жамият тақдири ҳал бўлаётган паллада ўзлигимизни англаш, маънавий илдизларимизни унутмаслик катта аҳамиятга эга.** Моддий етишмовчилик албатта оғир синов, лекин унга меҳнат билан, сабр-тоқат билан бардош берса, енгиб ўтса бўлади, аммо маънавий инқироз, маънавий қашшоқликдан, уларнинг оқибатидан — миллатлараро низолардан, биродаркушлик қирғинларидан худонинг ўзи асрасин.

Шукрки, биз халқимизнинг азму шижоатига, бунёдкорлик кучига таянган ҳолда, ўтиш даврига хос қийинчиликларни енга бориб, ўз йўлимизни аниқ белгилаб олдик ва шу йўлда озми-кўпми ютуқларга эришдик. Албатта, ютуқлар ҳақида ғурурланиб гапириш, кўплаб мисолларни келтириш мумкин, аммо сохта обрў орттириш йўлида кўкракка мушт уриб оламга жар солиш бизнинг табиатимизга ётдир.

Шу ўринда эътиборингизни, айниқса оммавий ахборот воситалари ходимларининг диққатини бир нарсага жалб этмоқчи эдим.

Юртимизда амалга оширилган катта ўзгаришларга, бунёдкорлик ишларига мамлакатимиз раҳбарияти бош-қош бўлиши табиий ҳол. Лекин бу жараёнларда кўпчиликнинг иштироки, қолаверса, ҳар кимнинг ўз ўрни бор. Бу ишлар бутун халқимизнинг ақл-заковати, фидокорона меҳнати туфайли амалга ошмоқда. Президентнинг вазифаси эса жамиятни олий мақсадлар, ёруғ келажакка интилиш йўлига чорлаш, бирлаштириш, жипслаштиришдан иборат экан, бу иш менинг зиммамга тушибди. Мен нима иш қилган бўлсам, худо берган қобилиятимга яраша, халқимизга суянган ҳолда қилдим. Яратганга шукроналар бўлсинки, халқ менга ишонди.

Ана шу ишонч одамни эзгу йўлга бошлайди, қанот беради, керак бўлса, мислсиз куч-ғайрат бағишлайди. Азалдан қолган нақл борки, давлат бошлиғи ҳам ўз халқининг феъли-атворига яраша бўлар экан.

Мен бир гапни кўп айтганман. Яна такрорлайман: бизнинг юртимизга Оллоҳнинг назари тушган. Шундай экан, бу муқаддас заминдан мендай раҳбар чиқмаса, бошқа биров чиқарди.

Ҳар қандай таназзулдан, таҳликали мушкул аҳволдан, авваламбор халқнинг мардлиги, бунёдкорлик салоҳияти, теран маънавияти, содда қилиб айтганда, одамларнинг мададига таянибгина чиқиш мумкин.

Халқига суянмаган раҳбар ҳеч замонда бирон натижага эриша олмаган. Ахир, ҳар бир фуқаронинг жамиятда ўз ўрни, ўз бурчи ва масъулияти бор. Лекин уларни улуғ ва олижаноб мақсадлар йўлида руҳий, маънавий жиҳатдан бирлаштирадиган йўлбошчининг майдонга чиқиши тарихий тараққиёт тақозосидир.

САВОЛ. Ҳурматли Ислом Абдуғаниевич, кейинги вақтларда мустақиллик мафкураси, миллий ғоя ҳақида жамиятимизда кўп фикр-мулоҳазалар билдирилмоқда. Жамоатчилигимизга яхши маълумки, Сиз одамларнинг тафаккур тарзини, дунёқарашини ўзгартириш, уларнинг қалбига ана шу улуғ ғояларни сингдириш борасида доимо жон куйдириб келасиз. Ижозатингиз билан энди миллий ғоя, миллий ғурур, маънавият масалалари ҳақида тўхталсак...

ЖАВОБ. Миллий ғоя ҳақида жуда кўп ва узоқ фикр юритиш мумкин. У ҳаётнинг ўзи каби чексиз мавзудир. Миллий ғоя халқнинг миллий манфаатларидан келиб чиқади ва уни ўзида ифода этади. Бу ҳақдаги асосий фикрларимни «Тафаккур» журнали бош муҳаррирининг саволларига берган жавобларимда ҳам билдирган эдим.

Шу нарса эътиборга сазоворки, кейинги вақтда «миллий ғоя» деган тушунча ҳаётимизга чуқур кириб бормоқда, бугунги ижтимоий воқеликдан ўз ўрнини топмоқда.

Бу албатта мустақилликнинг — мустақил тафаккурнинг маҳсулидир. Бир пайтлар бу ҳақда сўз юритиш қийин эди. Ҳамма нарса коммунистик мафкура қолипи билан ўлчанган у замонларда ҳар бир одам ўзининг эътиқодидан қатъий назар, ичидаги ғам-ташвишларини яшириб, расмий минбарлардан туриб ёки матбуотда — оддий зиёлими, етук олимми ёки таниқли арбобми — барибир, айтаётган фикрининг ана шу қолипга мос келиш-келмаслигини ўйлашга мажбур эди. Чунки фикрловчи, ақлли одамлар қирғин-қатағонлар туфайли қўрқиб юрагини олдириб қўйган, уларнинг қонқонига, онг қатламларига ана шу ваҳима ҳисси сингиб кетган эди. Шунинг учун, яъни, бир қолипдан чиққани учун ҳам уларнинг фикрлари бир-бирига ниҳоятда ўхшаш бўларди. «Шаклан миллий, мазмунан социалистик» деган ибора бу ҳолатни яққол ифодалар эди.

Бугунги ҳаётимизнинг кечаги кунимиздан асосий фарқини топмоқчи бўлсак, бу аввало **одамларнинг тафаккури ўзгариб, аникроғи, юксалиб бораётгани** билан белгиланади. Бу ҳақиқатни ҳеч ким инкор этолмайди. Аслида одамзот тафаккурининг чегараси йўқ. Ҳаёт ўзгариши билан, борлиқ дунё ўзгариши билан инсоннинг моддий ва маънавий муҳити, унинг дунёқараши ҳам ўзгариши қонуний ҳол, албатта. Агар тафаккурни атрофимиздаги ҳаёт тарзининг маҳсули сифатида қабул қилсак, унинг иккинчи жиҳати шундаки, ҳаётнинг ўзи ҳам, унинг ўзгаришлари ҳам одамзот тафаккурининг ўзгариши билан чамбарчас боғлиқ.

Шу қисқа давр ичида — кейинги етти-ўн йил давомида замоннинг шиддат билан ўзгариши одамлар тафаккурининг ҳам тез ўзгариб боришига таъсир қилмоқда.

Бу муҳим, ғоят долзарб масала бўйича бизнинг ёндашувимиз шундай: **биз кишилар дунёқарашини бошқариш фикридан йироқмиз, балки биз одамларнинг тафаккурини бойитиш, уни янги маъно ва мазмун билан тўлдириш тарафдоримиз.**

Ҳар қандай халқни халқ, миллатни миллат қиладиган, унинг йўли ва мақсадларини аниқравшан чароғон этадиган мафкура — миллий ғояни шакллантиришнинг асосий шарти — одамларнинг тафаккури, дунёқарашининг воқеликка нисбатан таъсирини инобатга олишдир. Шу маънода миллий ғоя, миллий онг туйғусининг моҳиятини тўғри англаш, уни тарбия қилиш, уни бугунги куннинг энг зарур вазифаларидан бири сифатида эътироф этиш, бу хусусда баҳсу мунозаралар олиб бориш, фикр алмашиш, очиқ-ойдин гапириш, ўйлайманки, ижтимоий тараққиётимиз учун катта наф келтиради.

Биз йигирма биринчи аср бўсағасида яшаяпмиз. Оллоҳ насиб этса, ҳадемай йигирма биринчи асрга ҳам қадам қўямиз. Хўш, янги асрга биз қандай онг, қандай мафкура билан — халқимизни бирлаштирадиган, унга йўл кўрсатадиган қандай миллий ғоя билан кириб борамиз?

Бу даврда бизнинг маънавий қараш ва нуқтаи назарларимиз нимадан иборат бўлади? Кундан-кунга ўзгариб, ғоят мураккаблашиб бораётган жаҳон ҳамжамияти тизимидан бу қарашлар ўзига муносиб ўрин топа оладими? Уларнинг халқаро тажрибалар ва демократик тамойиллар билан уйғун ривож топиши учун биз нималарга эътибор беришимиз керак? Умуман, бизда янги аср учун мўлжалланган маънавий-мафкуравий фаолият мақсадлари — концепциямиз борми? Бор бўлса, у ўзида нималарни ифода этади? Йўқ бўлса, бу хусусда кимлар, қайси ижтимоий-сиёсий кучлар ишламоқда?

Кўриниб турибдики, саволлар бир-биридан кескин, бир-биридан долзарб ва мураккаб. Лекин уларга жавоб топмасдан, бу муаммоларни ечмасдан биз олға қараб ҳаракат қилолмаймиз. Бир жойда депсиниб тураверамиз. Чунки ҳеч қачон кишилик жамиятида ғоявий бўшлиқ бўлмаган. Агарки шундай бўшлиқ пайдо бўлса, сўзсиз унинг ўрнини бизнинг табиатимизга бегона турли хил мафкуравий тазйиқлар эгаллаб олиши ва ўз таъсирини ўтказиши муқаррар.

Бундай хавфни ўзимизга яққол тасаввур қилишимиз ва унинг олдини олишимиз — бугунги куннинг энг долзарб, энг мураккаб вазифаларидан биридир. Хўш, бугунги кунда бизга мамлакат ичидан ва четдан таъсир ўтказиши мумкин бўлган қандай мафкуравий кучлар бор?

Бу кучларнинг ғоялари, манбалари, имкониятлари, таъсир доиралари қандай?

Бизнинг уларга муносабатимиз қандай бўлиши керак?

Шундан келиб чиққан ҳолда бизнинг ўзимизга хос, ўзимизга мос миллий ғоямиз қандай бўлмоғи лозим?

Уни кундалик ҳаётда, кенг жамоатчилик орасида, хусусан, ёшлар орасида тадбиқ этишнинг йўл ва усуллари нималардан иборат?

Шу муносабат билан бизга хавф солиши мумкин бўлган **айрим мафкуравий таҳдидлар**га ватандошларимиз диққатини қаратмоқчиман.

Биздан узоқ-яқин масофаларда жойлашган айрим ислом давлатларида ўрта асрларда мавжуд бўлган мусулмон халифалигини тиклашни ўз олдига мақсад қилиб қўйган муайян ташкилотлар мавжуд. Улар катта маблағ ва мафкуравий таъсир воситаларига эга. Албатта, бундан ўн тўрт аср бурунги воқеликни бугун амалда қайтадан тиклаб бўлмаслиги аён. Лекин уларниниг нияти — ягона мафкуравий макон барпо қилиб, ислом динини сиёсийлаштириш ва шу асосда ҳукмронлик қилиш, ҳокимиятни қўлга киритишдир. Уларнинг фикрича, мусулмонлар яшайдиган мамлакатлар ўртасида ҳеч қандай маъмурий чегаралар бўлмаслиги керак, бу давлатларнинг барчаси ягона халифалик маркази томонидан бошқарилиши зарур.

Бундай кучлар орасида «Ҳезби таҳрири исломия» ташкилоти айниқса фаоллиги билан ажралиб туради. Унинг вакиллари бизнинг мамлакатимиз ҳудудида ҳам яширинча, пинҳона иш олиб боришга уринишмоқда. Улар асосан ҳали онги шаклланиб улгурмаган, тажрибасиз ёшларимизни ўз тузоғига илинтиришга, турли йўллар билан уларнинг миясини заҳарлаб, ўз халқи, ўз юртига қарши ғанимга айлантиришга жон-жаҳди билан ҳеч қандай маблағларини аямасдан ҳаракат қилмоқдалар. Табиийки, биз бундай ёвуз интилишларга асло йўл қўёлмаймиз ва қўймаймиз ҳам.

Биз ота-боболаримизнинг муқаддас дини бўлган ислом динини қадрлаймиз, ҳурмат қиламиз, одамзот руҳий дунёсида иймон-эътиқодни, инсоний фазилатларни мустаҳкамлашда унинг ўрни ва таъсирини юксак баҳолаймиз. Шу билан бирга фуқароларимизнинг эътиқод эркинлигини қонун асосида таъминлаш учун барча шарт-шароитларни яратиб бермоқдамиз. Аммо биз диндан сиёсий мақсадлар ва ҳар қандай ёвуз ниятлар йўлида фойдаланишга мутлақо қаршимиз.

Инсонга ато этилган энг муқаддас фазилатлардан бири — бу Оллоҳни танишдир. Лекин инсоннинг мана шу буюк фазилатидан фойдаланиб, унинг онгини чалғитиб, ўз ғаразли мақсадлари учун қурол сифатида қўллаш—дунёда бундан ҳам кўра гуноҳи азим борми ўзи? Бизнинг бу масаладаги йўлимиз аниқ ва қатъий: дин диннинг ишини, давлат давлатнинг ишини қилсин.

Мафкуравий таҳдид ҳақида гапирганда, яна бир масалага алоҳида эътибор беришимиз керак. Ҳозирги вақтда Россия-Белорус иттифоқи атрофида зўр бериб шов-шув қилинмоқда. Маълум сиёсий кучлар бу иттифоқнинг «жозибаси»ни тарғибу ташвиқ қилиб, унга МДҲ ҳудудидаги бошқа мамлакатлар халқларини ҳам маҳлиё қилишга интилмоқда. Албатта, озодлик нашъасини тотиб кўрган, эркин нафас олаётган ҳар бир ақли расо одам бунинг тагида нима ётганини яхши билади. Аммо бу кучлар бугунги иқтисодий қийинчиликлардан фойдаланиб, мафкуравий таъсир воситалари ёрдамида сиёсатдан узоқ, содда кишиларнинг бош-кўзини айлантириб, ўз умрини яшаб бўлган совет ғояларини ҳаётимизга қайтадан тиқиштирмоқчи, шу йўл билан бўйнимизга яна ўша эски бўйинтуруқни илмоқчи. Ишончим комилки, эрксевар ва ўз қадр-қимматини яхши англаб олган халқимиз бунга асло рози бўлмайди. Бинобарин, жамиятимиздаги барча соғлом кучлар бундай хатарларга қарши курашга ҳамиша тайёр туриб, кенг жамоатчилик ўртасида мафкуравий ишларни авж олдириши керак.

Мафкура соҳасида бизга салбий таъсир кўрсатиши мумкин бўлган **яна бир хавф** — бу ўзбек миллатининг тарихини сохталаштириш, турли хил ғайриилмий талқинлар, сиёсий шиорлар билан бизни тарихимиздан, шарафли ўтмишимиздан жудо қилишга уриниш тарзида намоён бўлмоқда. Хориждаги баъзи бир сиёсий арбоблар ва олимларнинг даъволарига кўра, алоҳида ўзбек деган миллат йўқ эмиш, балки умумий туркий халқ бор эмиш. Шунинг учун ўзбек, қозоқ, қирғиз, туркман, татар, бошқирд, уйғур ва ҳоказо тушунчаларга барҳам бериш керак эмиш.

Биз бундай қарашлар билан сира келишолмаймиз. Илгари ҳам бир неча бор таъкидлаганимдек, ҳар бир халқ, жумладан, ўзбек халқининг ҳам тарихи бетакрордир. Биз жаҳон майдонида куни кеча пайдо бўлган халқ эмасмиз. Бизнинг миллатимиз, халқимиз кўҳна Хоразм заминида «Авесто» пайдо бўлган замонлардан буён ўз ҳаёти, ўз маданияти, ўз тарихи билан яшаб келади. Ўзбек миллати Ўзбекхон номидан тарқаган эмас, баки, Ўзбекхон ўзбек миллати номини ўзига исм қилиб олган бўлса, ажаб эмас.

Албатта, биз қадим тарихий илдизларимиз туркий халқлар билан бир эканини, тилимиз, динимиз, урф-одатларимиз. қадриятларимиз ва маданиятимиз муштарак бўлганини эътироф этамиз, улар билан ҳар томонлама алоқаларни ривожлантириш тарафдоримиз. Лекин **биз ўзимизни ҳамиша мустақил миллат — ўзбек халқи сифатида ҳис этиб келганмиз ва бу билан фахрланамиз.** Бунга тарихий, илмий, маданий асосларимиз бор. Бутун дунё ҳамжамияти бизнинг буюк тарихимиз ва маданиятимизни эътироф этиб, бугунги кунда бизни шу ном билан танийди ва ҳурмат қилади.

Миллатни асраш керак, миллатни асраш учун эса унинг ҳақиқий тарихини ўрганиш, авайлаб ҳимоялаш керак. Миллий ғоя ҳақида гапирганимизда ана шу жиҳатларни албатта инобатга олишимиз зарур.

Ўйлайманки, бу соҳада энг устувор вазифамиз — халқимиз орасида катта маърифийамалий ишларни олиб бориб, миллий мафкурамизга куч-қувват берадиган, уни янги-янги марралар сари сафарбар этадиган, кенг оммага таъсир ўтказишга, халқни ўзига тарафдор этишга хизмат қиладиган сиёсий, ижтимоий, иқтисодий, маънавий манбаларни тўғри белгилаб олишдир.

Шу ўринда мустақиллик ва истиқлол йўлида биринчи қадам қўяётган даврда ягона оила бўлиб яшаётган кўпмиллатли халқимизнинг долзарб шиорига айланган сўзларни эслатмоқчиман. «Шу азиз Ватан барчамизники, унинг фаровон келажаги ва иқ-

ҚЎЛИМИЗ БИЛАН ҚУРМОҚДАМИЗ

боли учун яшаш, курашиш биз учун энг катта бахтдир».

Ишончим комилки, тинчлик, барқарорлик, миллатлараро тотувликка чорлаётган бундай шиор миллий ғоямиз ва тафаккуримизнинг асосий мезонига айланиб қолса, нафақат бугунги, балки келажак авлодларимизни ҳам асрайдиган ва барчамизнинг эзгу орзуларимизни рўёбга чиқарадиган асос бўлиб хизмат қилар эди.

Гап миллий ғоя ҳақида борар экан, ўз-ўзидан **уни демократик тамойиллар билан уйғунлаштириш** масаласи келиб чиқади. Айтиш керакки, бу осонгина бўладиган иш эмас, балки жуда чуқур илмий-сиёсий, назарий-амалий ёндошувни талаб қиладиган машаққатли жараёндир.

Бугунги вазифамиз ижтимоий соҳанинг етакчи олимларини, файласуфлар, сиёсатшунослар, социологлар, ҳуқуқшунослар, педагоглар, психологлар, тарихчилар, адиб ва журналистларнинг энг пешқадам вакилларини мазкур жараёнга жалб қилиш, уларнинг билим ва тажрибаларидан омилкорлик билан фойдалана билишни тақозо этади.

САВОЛ. Ҳақиқатан ҳам, истиқлол йилларида маънавий ҳаётимизнинг асосий йўналиш ва тамойиллари шаклланди. Бунда Сизнинг назарий қарашларингиз, миллий қадриятларни, тарихий ва маданий меросимизни тиклаш борасидаги амалий фаолиятингиз асос бўлиб хизмат қилмоқда. Шу муносабат билан янги асрда маънавият соҳасидаги бош ғоямиз нимадан иборат бўлиши лозимлиги хусусида Сизнинг фикрингизни билмоқчи эдик.

ЖАВОБ. Маънавият — узлуксиз ҳаракатдаги жараёндир,. Фикр, тафаккур, ҳис-туйғу тиним билмаганидек, уларнинг маҳсули ўларок маънавият ҳам доимо ўзгариш ва янгиланишда бўлади. **Маънавият деганда аввалам-бор одамни руҳан покланишга, қалбан улғайишга чорлайдиган, инсон ички дунёсини, иродасини бақувват, иймон-эътиқодини бутун қиладиган, виждонини уйғотадиган кучни тасаввур қиламан.**

Бунга ишонч ҳосил қилиш учун бизнинг, айтайлик, 1991 йилдаги маънавий савиямиз билан халқимизнинг ҳозирги руҳий ҳолати ўртасидаги фарқни қиёслаб кўриш кифоя, деб ўйлайман. Албатта, маънавиятнинг тош-тарозиси, ўлчовини топиш қийин. Фалсафий нуқтаи назардан қараганда шундай. Лекин амалий нуқтаи назардан ёндошганда, ҳаётдаги, жамият онгидаги ўзгаришларга нисбатан баҳо берганда, унинг муайян мезонларини ифода этиш мумкин. Масалан, мустақиллик маънавиятини, унинг бугунги даражасини кўпчилигимизнинг кўнглимиздан ўтадиган «Кеча ким эдигу бугун ким бўлдик?» деган савол билан белгилаш мумкин эмасми?

Бевосита сизнинг саволингизга келадиган бўлсак, унга жавоб бериш, маънавиятимизнинг келгуси асрдаги шакл-шамойили, мазмун-моҳияти, таянч нуқталари ва тараққиёт уфқларини белгилаш, унинг тамойилларини ишлаб чиқиш, айтиб ўтганимдек, аввало жамиятшунос олимлар, барча зиёлиларимизнинг вазифасидир.

Шахсан менинг бу борадаги қарашларим қуйидагича: модомики биз ҳуқуқий демократик давлат, эркин фуқаролик жамияти қураётган эканмиз, маънавият соҳасидаги йигирма биринчи асрга мўлжалланган ҳаракат дастуримиз ҳам ана шундан келиб чиқмоғи даркор. Яъни **эркин фуқаро — онгли яшайдиган, мустақил фикрга эга бўлган шахс маънавиятини камол топтириш бизнинг бош миллий ғоямиз бўлиши зарур.**

Биз шу пайтгача маънавият борасидаги ишларимизни одамларнинг тафаккурини эски тузум сарқитларидан халос этишга, ватандошларимиз қалбига миллий мустақиллик ғояларини сингдиришга қаратдик. Бу борада муайян натижаларга ҳам эришдик. Лекин бу ортирган тажрибамиз эркин демократик жамият қуриш йўлидаги илк қадамлардир. Чунки биз кўп йиллар давомида шаклан озод, моҳиятан эса қуллик ҳолатида яшаб келган эдик. Афсуски, узоқ давом этган бу зулмнинг асоратлари ҳали-ҳануз тўла барҳам топгани йўқ. Айниқса, бу иллат бизнинг онгу тафаккуримизда чуқур ўрнашган бўлиб, ундан фориғ бўлиш осон кечмаяпти.

Ҳуқуқий жаҳолат, ҳуқуқий саводсизлик, маъмурий-ҳуқуқий органларнинг қонунсиз зўравонлиги, ўтмишимизда рўй берган қатағонларнинг мудҳиш таъсири кўркинчли туш каби ҳамон хотирамиздан ўчмай келади.

Шу боис энди олдимизда ниҳоятда муҳим, келажагимизни ҳал қилувчи янги вазифа турибди. Бу вазифа эркин фуқаролик жамиятининг маънавиятини шакллантириш, бошқача айтганда, **озод, ўз ҳақ-ҳуқуқларини яхши танийдиган, боқимандаликнинг ҳар қандай кўринишларини ўзи учун ор деб биладиган, ўз кучи ва ақлига ишониб яшайдиган, айни замонда ўз шахсий манфаатларини халқ, Ватан манфаатлари билан уйғун ҳолда кўрадиган комил инсонларни** тарбиялашдан иборатдир. Мен мана шундай инсонлар ҳақида ўйлар эканман, дунёқараши мустақиллик йилларида шаклланган ёшларимизда келажак маънавиятининг умидбахш куртакларини кўргандек бўламан. Ва уларнинг келажагига катта ишонч ва завқ билан қарайман.

Эркин фуқаролик жамиятига дунёдаги кўпкўп давлатлар асрлар давомида тўпланган тажриба ва демократик анъаналарни ривожлантира бориб етиб келган. Биз бундай жамиятни қуришни, барпо этишни орзу қилмоқдамиз ва шунга интилмоқдамиз. Лекин бу гўзал орзуга эришмоқ учун тинимсиз интилиш, жамият ҳаётининг барча соҳаларини такомиллаштириш, **умуминсоний қадриятларни ижодий ўрганиб, ўз заминимизга тадбиқ этиш лозим. Шу билан бирга миллий ўзига хослигимизни, асрлар синовидан ўтган анъаналаримизни, ҳамиша иймон-эътиқод билан яшаш каби ҳаётий тамойилларимизни ҳам сақлаб, юксалтириб боришимиз зарур.**

5

Бугун жамиятимиз олдида турган бу улуғвор ва мураккаб вазифаларни ҳал қилиш энг аввало таълим-тарбия, маърифат масаласига бориб тақалади. Бу масалага кенг жамоатчилик диққатини жалб этиш керак. Матбуот орқали, телевидение орқали одамларда маърифатпарварлик ғояларини тарбиялаш, мактаб-маориф тармоқларига ҳомийлик, саховатпешалик, савобталаблик каби эзгу хусусиятларни кучайтириш зарур.

Асримиз бошларида жадидларнинг ўз ҳисобидан мактаблар, кутубхоналар, қироатхоналар, театрлар, рўзномалар ташкил этганликларини, дарсликлар, қўлланмалар нашр қилганликларини, уларни Туркистон болаларига бепул тарқатганликларини бир эслайлик. Наҳотки бугун юртимизда ана шундай саховат булоқлари қуриб қолган бўлса! Ишончим комилки, бундай фидойи, сахий инсонлар диёримизда кўплаб топилади. Фақат уларга бош-қош бўлиш, интилишларини қўллаб-қувватлаш, маънавий жиҳатдан рағбатлантириш керак. Ахир тўкиб-сочиб қилинаётган тўртта тўй ўрнига битта мактаб қурса бўлади-ку! Ахир шу мактабда бегона эмас, ўзимизнинг фарзандларимиз, эртага сизу бизнинг ўрнимизга келадиган, чироғимизни ёқадиган, шу Ватанга эгалик қиладиган ўғил-қизларимиз ўқийди-ку!

Шуни алоҳида таъкидламоқчиманки, эркин фуқаролик маънавиятининг асоси бўлмиш маърифат масаласи доимий эътиборимизда бўлиши шарт.

Маънавият соҳасида янги асрга мўлжалланган асосий йўналишни аниқлаб, ўзимизга режа қилиб белгилаб олар эканмиз бир нарсага алоҳида аҳамият бериш керак: бу мақсад ва ғоялар халқ онгига сингадими, жамоатчилик уларни қўллаб-қувватлайдими ёки йўқми — ҳамма гап мана шунда. Бу фикрлар фақатгина ғоя ҳолида қоғозда қолиб кетмаслиги, қуруқ гап, қуруқ шиор бўлиб қолмаслиги лозим. Уларни амалга ошириш учун бизга жонкуяр, бева-бечорага ачинадиган, ўз ризқини муҳтож кимса билан баҳам кўришга қодир, ҳақиқат ва халқ манфаати йўлида курашларга ҳамиша тайёр, мард, фидокор инсонлар керак.

Бундай хусусиятлар эса, ота-боболаримиз тажрибасидан маълумки, жамоа, жумладан, маҳалла шароитида шаклланади. Маҳалла, таъбир жоиз бўлса, кишилик жамиятида алоҳида тарбиявий аҳамиятга молик бўлган ўзига хос маскандир, дейиш мумкин. Бу ноёб тажриба-аҳолининг маҳалла бўлиб яшаш тарзи жаҳоннинг бошқа мамлакатларида кам учрайди. Шунинг учун ҳам инсонни жамият билан бирга яшашга ўргатадиган, шу руҳда тарбиялайдиган бирламчи ва беқиёс макон — бу маҳалладир.

Узоққа бормай, кундалик ҳаётимизга назар ташлайлиқ. Кўпқаватли уйларда турувчиларнинг аксарияти одатда темир эшиклар ортида яшайди. Эшикка қулф устига қулф уришларини айтмайсизми! Бундай жойларда қўни-қўшничилик, яхши кунда шерик, ёмон кунда ҳамдард бўлиш ҳам ўзига яраша. Оддий йўлакни супуриб-сидириш ҳам сансалорликка олиб келади.

Маҳалла эса бутунлай бошқа бир олам. Маҳаллада эшигига тўртталаб қулф осиб олган кишига одамлар қандай қарайди? Бундай кимса ўз-ўзидан жамоатдан ажраб қолмайдими? Ёки кўча эшигининг олди супурилмаган уйга совчи қадам босадими? Демоқчиманки, ўзбек фарзанди дастлабки жамият тарбиясини айнан маҳаллада олади. Унинг тафаккури кўпчилик ичида, қўни-қўшниларнинг яхши-ёмон кунларида бирга бўлиш орқали шаклланади. Ўзидан катталарнинг муомаласи, юриш-туриши, одоб-ахлоқи, ўзаро оқибатига қараб ҳаракат қила бошлайди. Маҳаллаларимизда тонг саҳардан кўчаларга сув сепилиши, таниш-танимаслигидан қатъий назар, одамларнинг бир-бирига эзгу тилак билан салом бериши, оқсоқолларнинг ёшлар умрига барака тилаб дуо қилишининг ўзи катта тарбия мактабидир.

Энг муҳими, кўпчилик ичида яшаш инсондан нафсини тийишни, атрофдагиларнинг ўзи ҳақидаги фикри билан ҳисоблашиб умр кечиришни талаб этади. **Аслида инсон эҳтиёжлари чексиз бўлиб, унга доимо нимадир етишмайди. Лекин ҳар бир одам нафс балосидан жудо бўлишга интилмоғи керак. Чунки, ҳамма кулфат ана шу нафс балосидан келиб чиқади.** Уни енгишга инсоннинг кучи, иродаси етадими? Бу саволга ҳам жавобни биз маънавиятдан излашимиз керак.

САВОЛ. Сиз бундан уч йил муқаддам 9 май — Ғалаба байрамини Хотира куни сифатида нишонлаш ташаббуси билан чиққан эдингиз. Сизнинг таклифингиз билан бу кун бундан буён Хотира ва қадрлаш куни деб аталадиган бўлди. Бу ҳаракат жамиятимизни фикрий бўлинишга олиб келмасмикан? Ахир, уруш қатнашчилари орасида ҳамон совет орденларини тақиб, фалон тепалик учун қон тўкканман, деб юрганлар ҳам йўқ эмас-ку?

ЖАВОБ. Албатта, бундай одамлар бор. Лекин ишончим комилки, бу одамлар сиз айтгандек, қандайдир номсиз тепаликлар, бегона мамлакатлар учун номаълум солдат бўлиб жанг қилмаганлар. Улар қайси жангоҳда бўлмасин, ўз она юрти, туғилиб ўсган қишлоғи, муштипар онаси, суюкли ёри, фарзандларининг қадрдон сиймоси доимо юрагида, фикру хаёлида турган. Жангу жадал майдонларида Сталин учун ёки қандайдир мавҳум улуғ ғоя учун эмас, шулар учун жон берган. Яъниким, улар олис Европада туриб ўз юртини, жонажон Ўзбекистонини фашизм балосидан ҳимоя қилган. Бу ҳақиқатни мен такрор-такрор айтганман ва у халқимиз томонидан эътироф этилган. Ўйлайманки, бу масалада сиз айтган хавотирга ўрин йўқ.

Аслини олганда, маънавият ва тарихий хотира тушунчалари бир-бири билан узвий боғлиқдир. Марҳумлар хотирасини эслаш, эъзозлаш — савоб иш. Шунинг учун ҳам биз кенг жамоатчиликнинг қўллаб-қувватлаши билан Номаълум солдат майдонини Хотира майдони деб аташга аҳд қилдик.

6

Бўлғуси Хотира майдонига қадам босадиган одамларнинг кўнглидан қандай ҳис-туйғулар кечади — билмайман, лекин шу нарсага ишончим комилки, бу ерга келадиган ҳар бир инсон, ёшу қари ватандошимиз Иккинчи жаҳон уруши ва кейинги урушларда юртимиздан иштирок этиб қурбон бўлганларнинг қадр-қимматини ҳақида беихтиёр ўйга толади, уларни ёдга олади, хотираси олдида бош эгади, орамизда ҳали ҳаёт юрган собиқ жангчиларни кўпроқ иззат-икром қиладиган бўлади. **Бу жой, шубҳасиз, ўзига хос гўзал зиёратгоҳ ва тарбия маскани бўлиб қолади.** Бу муқаддас қадамжо фақат урушда шаҳид кетганларнигина эмас, балки халқимизнинг эрки ва озодлиги йўлида жонини тиккан Қодирий, Беҳбудий, Мунаввар қори, Абдулла Авлоний, Чўлпон, Фитрат, Усмон Носир сингари минглаб миллатимиз фидойиларининг хотираси учун ҳам тикланган обида бўлади.

Марҳумлар руҳига бағишлаб тиловат қилиш, уларнинг хотирасини, арвоҳларини яхшилик билан тилга олиш энг яхши урф-одатларимиздан биридир. Ўйлайманки, Хотира майдонига қадам қўйган, уни зиёрат қилган ҳар бир инсон хаёлида айни шу олижаноб одатимиз жонланади. Ҳеч қандай сўз билан ифода этиб бўлмайдиган, фақат ҳис-туйғу билан идрок этиш мумкин бўлган аллақандай илоҳий ва муқаддас ҳолат унинг бутун вужудини қамраб олади. Хотира майдони чинакам муқаддас қадамжога айланиб қолишига ишонаман.

Энг муҳими, бу майдон халқимизни тарихий хотира воситасида бирлаштиришга хизмат қилади. Чунки қаттол замон тақозоси билан халқимиз ўз даврида, бири «қизил аскар», бири «босмачи», бири «қулоқ», бири «комиссар», яна бири «муштумзўр», яна қай бири «йўқсил» деб гуруҳларга ажратиб ташланган эди. Шўро ҳукумати «бўлиб ташлаб ҳукмронлик қилиш» учун энг маккор усулларни ишга солган, бир миллат вакилларини бир-бирига қарши қайраб, адоват ва низо уруғини сочган. Лекин аслида уларнинг барчаси битта халқ фарзандлари, бир миллат вакиллари эди. Энди орадан шунча йиллар ўтиб кетгач, биз учун на босмачи, на қизил аскар бор.

Шу боис бугун биз ота-боболаримизга ана шундай сунъий ранглар билан ажратиб баҳо бермаслигимиз, балки уларнинг ҳаётини, улар яшаган даврнинг моҳиятини тўғри тушунишга ҳаракат қилишимиз лозим. Майли, эҳтимол уларнинг орасида адашганлари, ўз халқининг миллий манфаатларига қарши борганлари ҳам бўлгандир. Балки ўша одамлар бугун қилмишига пушаймондир, руҳий азоб тортаётгандир. Бу ҳақда ўйлаш, жавоб бериш — аввало уларнинг ўз виждонига ҳавола. **Қолаверса, дунёда Оллоҳ ҳукми борлигини, у ҳамиша барқарор эканини эсдан чиқармаслигимиз лозим.**

Бу гапларни айтишдан мақсад шуки, ҳозирги мураккаб, қалтис паллада эски гина-кудуратларни қўзғаб, тарафма-тараф пароканда бўлиб кетиш халқимиз учун асло йўл қўйиб бўлмайдиган ҳолдир. **Миллий ғоя миллатни, халқни бирлаштиришга қаратилиши керак**. Миллатни бўлиб ташлашга асос бўладиган ғоя бузғунчи ғоядир.

Биз ўтмишимизнинг мана шундай аянчли, фожиали саҳифаларини чуқур таҳлил қилиб, ҳаққоний хулоса ва сабоқлар чиқаришимиз керак. Миллий ғурур тарбияси, ягона халқ туйғусини ёшлар онгига сингдириш соҳасида ҳар куни эринмасдан тинимсиз иш олиб боришимиз, бу йўлда энг таъсирчан самарали воситалардан фойдаланишимиз шарт.

Биз 90-йилларнинг бошидаёқ, яъни озодлигимизнинг дастлабки кунлариданоқ бу борада изчил ва қатъий сиёсат олиб бордик. Одамларни «сен — коммунист», «сен — диндор» деб гуруҳларга ажратмадик, жамиятимизнинг пароканда бўлиб кетишига йўл қўймадик. Бугунги жараёнлар ўша тадрижий, эволюцион сиёсат натижаси, унинг мантиқий давоми ва ривожидир.

Шу муносабат билан яқин ўтмишимизга баҳо берганда, ўша давр тарихига, бўлиб ўтган воқеаларга ва ўша даврнинг «улкан арбоблари»га ва «моҳир ташкилотчилари»га нисбатан муносабат билдирганда бор ҳақиқатни очиқ акс эттириш керак, деб ўйлайман.

Бу нарса ўша одамларни бадном қилиш, улардан ўч олиш ёки бошқа мақсадлар учун эмас, аксинча, шу йўл билан авваламбор ёшларимиз тарбиясига ижобий таъсир ўтказиш, ҳаётимиз тарихида ҳақиқатни қарор топтиришга хизмат қилади.

Шуни яна бир бор таъкидлашни истардимки, жамиятни доимий ҳаракатга келтириб турадиган куч — миллий ғоя, миллий манфаатга хизмат қиладиган қадриятларни, илғор демократик қоида ва тушунчаларни аниқ-равшан тасаввур этиш, уларни ўрганиш, борини асраб-авайлаш, йўғини шакллантириш, бойитиш, ривожлантириш, халқни, аввало ўсиб келаётган ёш авлодимизни ана шу билим ва кўникмалар билан тарбиялаш — маънавият соҳасидаги энг асосий вазифамиз бўлиши лозим. **Амир Темур бобомизнинг таъбири билан айтганда, халқимиз, миллатимизнинг дардларига дармон бўлмоқ барчамизнинг муқаддас бурчимиздир.**

САВОЛ. Муҳтарам Президент, бу йил Ўзбекистон халқи ҳаётида сайловлар йили сифатида муҳим босқич бўлади. Сиз бўлғуси сайловлар ва уларнинг жамиятимизда рўй бераётган ижтимоий жараёнларга таъсири ҳақида қандай фикрдасиз?

7

ЖАВОБ. Аввало, бўлажак сайловлар барчамиз учун катта синов бўлишини айтиб ўтмоқчиман. Сайловлар жараёнида ҳар қайси давлат, ҳар қайси жамиятда хилма-хил фикрлар, одамларнинг хоҳиш-иродаси, орзу-умидлари, ижтимоий кайфиятлар айниқса яққол намоён бўлади. Шу билан бирга, ҳар қандай сиёсий ҳаракатлар ва кучлар сайловга тайёргарлик кўриши, ўз платформаларини аниқ белгилаб олиши — буларнинг барчаси табиий ҳол. Бусиз ўзи ҳаёт, тараққиёт бўлмайди.

Бундай ҳолатлар доимо бўлган, лекин бугун демократик тамойиллар ва қадриятлар жамоатчилик онгида қарор топаётган, эркин тафаккур, фикрлар хилма-хиллиги учун шароит шаклланиб бораётган бир пайтда бу масала бўйича очиқ гапириш, унга одамларнинг ўз муносабатини ошкора билдириши алоҳида аҳамият касб этади.

Бизнинг демократик давлат қуриш, фуқаролик жамияти барпо этиш каби олижаноб мақсадларимиз ҳам шунга ундайди. Биз шу эзгу мақсадлар сари интилаётган эканмиз, ҳаётимизда демократик тамойиллар чуқур илдиз отишини истар эканмиз, демократиянинг бош талаби бўлмиш эркин сайловлар масаласига алоҳида эътибор қаратишимиз лозим.

Ҳуқуқий фуқаролик жамиятида сайлов тизими муҳим аҳамиятга эга эканини жаҳон тажрибаси кўрсатиб турибди. Шу жиҳатдан қараганда, биз бу борадаги қонунчилигимизни мунтасил равишда замон талабига мос ҳолда такомиллаштириб бормоқдамиз.

Ишончим комилки, бу борада амалга ошираётган ишларимиз, мамлакатимизда яратилган ҳуқуқий асослар демократик сайловлар жараёнида ҳар бир фуқаронинг ўз сайлов ҳуқуқини ҳеч қандай монеликсиз рўёбга чиқариши, ўз хоҳиш-иродасини эркин ифода эта олиши учун имконият беради. Бир қарашда бу осонгина кечадиган жараёнга ўхшайди, лекин унинг ўзига хос нозик жиҳатлари, мураккабликлари борки, бу ҳақда муфассалроқ тўхталиш лозим деб ўйлайман.

Бизда эркин сайловлар ўтказиш бўйича муайян тажриба тўпланган бўлса-да,у ҳали етарли даражада эмас. Чунки ривожланган давлатлар бир неча юз йиллик сайлов тажрибасига, уни амалга ошириш механизмларига эга. Демакки, биз жаҳон сайлов тажрибасини янада пухта ўрганишимиз,ўз қонунларимизнинг моҳиятига теран кириб боришимиз тақозо этилади.

Шуни унутмаслик керакки, бўлғуси сайловлар кўппартиявийлик асосида ўтказилади. Кураш қизғин бўлади. Шундай экан, ҳар бир сайловчи ўзи учун, ўз хоҳиш-иродасига қараб овоз бериши шарт эканлигини унинг онгига сингдириш лозим.

Ҳар қандай партия агар ўзини сиёсий партия деб ҳисобласа, авваламбор аниқ ғояга эга бўлиш билан бирга нимагадир ёки кимгадир мухолиф бўлиши зарур. Мана шундай ҳолат ва мана шундай ёндашиш партиянинг тарафдори ва унга ишонган, инонган одамлар ҳамда жамоага аниқ-равшан маълум бўлиши даркор. Содда қилиб айтганда, партия тарафдорлари нима учун курашаётганини ва нималарга қарши чиқаётганини яхши билишлари, аниқ ёндошув ва позицияларга эга бўлишлари керак.

Шунинг учун ҳам ҳар қандай сиёсий партия сайлов натижасида муваффақиятга эришмоқчи бўлса, авваламбор олиб борилаётган сиёсатга, ҳаётимизга танқидий кўз билан қараши, ижтимоий воқеликни ҳар томонлама таҳлил қилиб, керакли, вазмин мулоҳазалар, пухта ўйланган хулосалар билдириши керак. Уларни асослаш, кенг жамоатчиликни ўз фикрига тарафдор этиш, миллий манфаатларимизга хизмат қиладиган ғояларнинг амалий кучга айланиши учун кураш олиб бориш даркор, деб ўйлайман.

Бугун Ўзбекистондаги ҳар бир виждонли инсоннинг муқаддас бурчи **мустақиллигимизни мустаҳкамлаш ва уни ҳимоя қилишдир**. Бир пайтлар оташин шоиримиз Чўлпон «Юринг, дўстлар, халқ ичига борайлик!» деб хитоб қилган эди. Бугун ҳар қандай сиёсий партия номига эмас, балки чинакам фаолият кўрсатишни истаса, бўлғуси сайловларда ўз тарафдорларини кўпайтириб, жамиятда етакчи мавқени қўлга киритмоқчи бўлса, агар унинг аъзолари ўзини шу азиз Ватаннинг асл фарзандлари деб билса, халқ ичига бориши, жамиятимизнинг турли қатламлари орасида истиқлолни мустаҳкамлаш, уни бало-қазолардан, ёвуз назарлардан, ёмон кўзлардан сақлаш учун кечаю кундуз тиним билмай ишлаши керак.

Албатта, бу йилги сайловлар жаҳон жамоатчилигининг, халқаро ташкилотларнинг синчков нигоҳи остида ўтади. Бу сайловларимизнинг холис, ошкора ва демократик руҳда ўтишига кўмаклашади.

Бизнинг мақсадимиз — сайловларни ўз Конституциямиз ва қонунларимиз, шу билан бирга халқаро демократик қонун-қоидалар андозалари асосида ва уларга тўла риоя қилиш заминида ўтказишдир. Умумэътироф этилган халқаро меъёрлар, илғор демократик давлатларнинг ижобий тажрибасини қўллаш мамлакатимизнинг халқаро майдондаги обрў-эътибори юксалишига хизмат қилади.

Бир сўз билан айтганда, бўлажак сайловларни демократия нуқтаи назаридан, келажагимиз нуқтаи назаридан, Ўзбекистоннинг халқаро нуфузини кўтариш мезонидан келиб чиққан ҳолда ўтказиш керак.

8

ДУШАНБА, 8

ЎзТВ I

Профилактика муносабати билан душанба 8 февраль куни «Ўзбекистон-1» телеканали кўрсатувлари соат 6.30 дан 14.35 гача ЎзТВ-2 «Ёшлар» телеканали орқали намойиш этилади.

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Янгиликлар.
18.10 «ТВ патруль».
18.20 «Аёл, муҳаббат ва олам». Кинокомпозиция.
18.35 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Баланд тоғлар остида». Болалар учун видеофильм премьераси. 1-қисм.
19.05 «Мувозанат». Ахборот-таҳлилий кўрсатув.
19.25, 19.55, 20.25, 21.00, 21.50 Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Биржа ва банк хабарлари.
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Истиқлолим-истиқболим»
21.25 «Ватанга таъзим». Концерт («Туркистон» саройидан ёзиб олинган)
22.55 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари». Телесериал. 19-қисм.
23.45 «Ахборот».
00.15 «Ўрдак қўли воқеаси». Бадиий фильм.
01.20-01.25 Ватан тимсоллари.

ЁШЛАР ТЕЛЕКАНАЛИ

Телетомошабинлар диққатига! Профилактика муносабати билан душанба 8 февраль куни «Ўзбекистон-1» телеканали кўрсатувлари соат 6.30 дан 14.35 гача ЎзТВ-2 «Ёшлар» телеканали орқали намойиш этилади.

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.40 «Таҳлилнома».
8.40 «Ўзлик». Бадиий-публицистик кўрсатув.
[illegible]
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади («Ким эпчил...», «Мультомоша»)
[illegible]

СЕШАНБА, 9

ЎзТВ I

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.30 «Ахборот».
8.30 Республика газеталарининг шарҳи.
8.45 «Куйлардан қўшиқларга». Мусиқий дастур.
9.10 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари». Телесериал. 19-қисм.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 Янгиликлар
10.05 Янги алифбони ўрганамиз.
10.35 «Бу умр».
10.50 «Кундуз амакининг қиссалари». Мультсериал.
11.05 «Оламни асранг».
11.30 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Баланд тоғлар остида». Болалар учун видеофильм. 1-қисм.
12.05 «Зиё». Бадиий-публицистик кўрсатув.
12.40 Кундузги сеанс. «Четга оғиш ноль». Бадиий фильм.
14.10-14.40 Волейбол. Ўзбекистон чемпионати.

***

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Жонсарак». Мультфильм.
18.20 «Ўтмишдан садолар».
18.35 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Баланд тоғлар остида». Болалар учун видеофильм. 2-қисм.
19.05 «Бинокор».
19.25, 19.55, 20.25, [illegible]
19.30 «Ахборот» (рус [illegible]
20.00 «Шеър ва шуур» [illegible]
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Истиқлолим-ис[тиқболим]»
21.25 «Назм ва наво» [illegible]
22.05 «Ўзлигинг намоён...» Андижон вилояти.
22.35 «Эл нетиб то[пди]...» А.Навоий таваллуд [illegible]
23.25 «Ахборот».
23.55 «Алишер Навоий» [illegible]
01.35-01.40 Ватан тимсоллари.

ЁШЛАР ТЕЛЕКАНАЛИ

18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари». Телесериал.
18.55 «Эски альбомдан».
19.00 «Давр». Ахборот [illegible]
19.30 «Баҳс, мунозара...» [illegible] воийни биласизми?
19.45, 20.35, 22.50 Эълонлар.
19.50 «Изқувар Зарра...» [illegible]
20.40 «Мушоира».
20.50 «Ватан манзаралари». Самарқандда.
21.05 «Эски альбомдан».
21.10 «Абадият оҳанглари».
21.30 «Ғазал соғинчи».
21.55 «Эски альбомдан».
22.00 «Давр». Ахборот [illegible]
[illegible]

ЧОРШАНБА, 10

ЎзТВ I

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.30 «Ахборот».
8.30 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Шохсанам».
8.50 «Меҳригиё».
9.05 «Талаба ва спорт».
9.20 «Остонаси тиллодан». Адабий кўрсатув.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 Янгиликлар.
10.05 Алифбо сабоқлари.
10.25 «Озода бўлса шаҳринг».
«Умид» намойиш этади:
10.45 «Санъат ғунчалари».
11.05 «Ҳикматлар хазинаси».
11.30 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Баланд тоғлар остида». Болалар учун видеофильм. 2-қисм.
12.05 «Мактублардан сатрлар». Мусиқий дастур.
12.40 Кундузги сеанс. «Осмондан тушган мерос». Бадиий фильм.
14.10-14.45 «Дилхирож». Бадиий-публицистик кўрсатув.
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Тилга эътибор».
18.30 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Баланд тоғлар остида». Болалар учун видеофильм. 3-қисм.
19.00 «Эл тинчлиги й[ўлида]» [illegible]
19.25, 19.55, 20.25, [illegible]
19.30 «Ахборот» (рус [тилида])
20.00 «Таълим-тарбия амалда».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Тафсилот».
21.25 «Қўшиққа кўчган [illegible]»
22.00 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари». Телесериал.
22.50 «Халқнинг кўнгли» [illegible]
23.15 «Тунги ҳамроҳ». «Ғазалхон ёшлигим». «Ёшлар ва эстрада».
24.00 «Ахборот».
00.30 «Илонлар водийси». Бадиий фильм.
02.05-02.10 Ватан тимсоллари.

ЁШЛАР ТЕЛЕКАНАЛИ

18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади («Билоғон ма[...]», «Мульт[...]»...)
18.40 «Семурғ». [illegible]
18.55 Мусиқий лаҳзалар.
19.00 «Давр». Ахборот [illegible]
19.30 «Дил рози».
19.35 «Ракурс».
20.00 «Спорт-лотто»
20.10 «Лаззат».
20.30, 22.30 Эълонлар.
20.35 «Ринг».
[illegible]

ПАЙШАНБА, 11

ЎзТВ I

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.30 «Ахборот».
8.30 Республика газеталарининг шарҳи.
8.45 «Мусиқа қўш қаноти». Мусиқий дастур.
9.10 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари». Телесериал. 20-қисм.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 Янгиликлар.
10.05 «Олов дамини даф этиб...»
10.25 «Жавоҳирлар хазинаси». Адабий кўрсатув.
11.05 «Талаб ва таклиф».
11.30 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Баланд тоғлар остида». Болалар учун видеофильм. 3-қисм.
12.05 «Бокс-шоу». Мусиқий дастур.
12.35 «Инсон ва замин». Тележурнал.
12.55 Кундузги сеанс. «Оролчадаги саргузаштлар». Бадиий фильм.
14.10-14.40 Волейбол. Ўзбекистон чемпионати.

***

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Харита». Халқаро шарҳ.
18.30 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Баланд тоғлар остида». Болалар учун саргузашт фильм. 4-қисм.
19.00 «Ҳидоят сари».
19.25, 20.25, 21.00, 22[...] [illegible]
19.30 «Ахборот» (рус т[илида])
19.55 «Юзма-юз».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Мен нечун севаман [Ўзбекистонни]». Публицистик кўрсатув.
21.40 «Юрак кенглиги». Мусиқий дастур.
22.20 «Қитъалар қўшиқлари». АҚШ. 2-қисм.
22.40 Р.Маъдиев, Б.Л[...] «[...]дир». Муқимий номидаги давлат мусиқий театри [...] премьераси. 1-қисм.
23.25 «Ахборот».
23.55 «Сомон йўли».
00.55-01.00 Ватан тимсоллари.

ЁШЛАР ТЕЛЕКАНАЛИ

18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Кусто командасининг сув ости саргузаштлари». Телесериал.
18.55 Мусиқий лаҳзалар.
19.00 «Давр». Ахборот [illegible]
19.30 «Мушоира».
19.40, 20.30, 22.50 Эълонлар.
19.45 «Изқувар Зарра[...]»
20.35 «Кадрият».
20.55 «Бегойим».
21.20 «Қалбим ардоғи[...]»
21.35 «Мутойиба».
[illegible]

ЖУМА, 12

ЎзТВ I

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!
8.00-8.30 «Ахборот».
8.30 Халқаро симфоник мусиқа фестивали.
8.55 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Нафосат оламида».
9.20 «Ишқнома». Адабий кўрсатув.
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 Янгиликлар.
10.05 Немис тили.
10.35 «Алпомишлар ҳамиша ғолиб».
10.55 «Кундуз амакининг қиссалари». Мультсериал.
11.10 «Зийнат».
11.30 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Баланд тоғлар остида». Болалар учун видеофильм. 4-қисм.
12.05 «Анъаналар этади давом». Мусиқий дастур.
12.35 Кундузги сеанс. «Императорнинг махфий фармони». Бадиий фильм.
14.10-14.40 Волейбол. Ўзбекистон чемпионати.

***

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.10 «Омад юлдузи». Телевизион ўйин.
18.35 «Солиқ ва назорат».
18.55 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Бахмал». Премьера.
19.05 «Мулкдор».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус т[илида])
20.00 «Аруз гулшани».
20.10 Оқшом эртаклари.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Мавзу».
21.55 Санъат усталари [...]
22.30 Теннис-Дэвис кубоги. Ўзбекистон-Покистон.
23.15 Р.Маъдиев, Б.Л[...] «[...]дир». Муқимий номидаги давлат мусиқий театри [...] премьераси. 2-қисм.
23.55 Эълонлар.
24.00 «Ахборот».
«Мунаввар дунё». Дам [олиш...]
00.30 «Файрат». Бадиий [фильм]
01.55-02.00 Ватан тимсоллари.

ЁШЛАР ТЕЛЕКАНАЛИ

18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси намойиш этади («Эркатой», «М[...]»)
18.35 «Ҳужжатли кино [...]» [...]мат салтанати».
18.55 Мусиқий лаҳзалар.
19.00 «Давр». Ахборот [illegible]
19.30 «Ислом ва ёшлар» [illegible]
19.45, 20.35, 22.30 Эълонлар.
19.50 «Изқувар Зарра[...]»
20.40 «Талабалар шаҳар[...]»
20.55 «Автосалтанат».
21.05 «Наволарда аён [этсам]».
21.15 «Азизим».
21.40 «Интерспорт».
21.55 Мусиқий лаҳзалар.
22.00 «Давр». Ахборот д[астури]
23.35 Синема. «Аполло[...]»

ШАНБА, 13

ЎзТВ I

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.30 «Ахборот»
8.30 Республика газеталарининг шарҳи.
8.50 «Мусиқа бўстони». Телеальманах.
9.10 «Ғаройибот».
9.25 «Ўзбектелефильм» намойиш этади. «Тўй либослари». Премьера.
«Умид» намойиш этади:
9.40 «Мен билган, билмаган дунё».
10.00 «Шу Ватанга бордур менинг керагим».
10.30 «Кичкинтоймиз-гижингтоймиз».
10.55 «Хатларда-ҳаёт акси».
11.15 «Бўстон». Тележурнал.
11.45 «Ўзбекистон спортининг нуфузи».
12.00 «Эстрада тароналари».
12.30 «Телевизион миниатюралар театри».
13.10 Кундузги сеанс. «Бенхур». Бадиий фильм. 1-серия.
14.55-15.30 «Мен нечун севаман Ўзбекистонни». Публицистик кўрсатув.
17.55 Кўрсатувлар тартиби.
18.00 Болалар учун. «Фламинго».
18.25 «Иқтисод ва биз».
18.50 «Бахтли воқеа».
19.25, 20.25, 21.00 Эълонлар.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
19.55 Оқшом эртаклари.
20.10 «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
20.20 «Жаҳон спорти».
20.30 «Ахборот».
21.05 «Қишлоқ ҳаёти».
21.25 «Ҳамма кўриши [...]» [Му]сиқий-дам олиш дастури.
22.25 Теннис. Дэвис кубоги. [Ўзбекистон-]Покистон.
22.55 Р.Маъдиев, Б.Л[...] «[...]дир». Муқимий номидаги давлат мусиқий театри [...] премьераси. 3-қисм.
23.40 «Ахборот».
«Тунги ёғду». Дам олиш [...]
00.10 «Тожмаҳал». Бадиий [фильм]
01.25-01.30 Ватан тимсоллари.

ЁШЛАР ТЕЛЕКАНАЛИ

7.55 Кўрсатувлар дастури.
8.00 «Янги авлод» студияси намойиш этади («Олтин калит»...)
8.35 «Аллигаторлар са[...]» [...]фий дастур.
[illegible]

ЯКШАНБА, 14

ЎзТВ I

6.30 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.30 «Ахборот».
8.30 «Камалак». Болалар учун кинодастур.
9.15 «Мухлис ёхуд кўшиқ изидан». Мусиқий дастур.
«Умид» намойиш этади:
9.40 «Талабалик йилларим».
10.00 «Ватанимга хизмат қиламан!»
10.50 «Билим-ринг».
11.40 «Нурли келажак».
12.10 «Маржон». Телевизион клуб.
12.40 «Тасвирга кўчган кўнгил».
13.00 «Шохрух» клуби.
13.20 Вилоят хонандалари куйлайди.
13.50 Кундузги сеанс. «Бенхур». Бадиий фильм. 2-серия.

***

17.55 Кўрсатувлар тартиби.
«Умид» намойиш этади:
18.00 «Олтин тож». Телевизион ўйин.
18.20 «Қишлоқ ҳақида ўйлар».
18.40 «Уйғоқ кунлар». Кинокўрсатув.
18.55 «Халқ». Бадиий-публицистик кўрсатув.
19.25, 20.00, 20.25, 21.10 Эълонлар.
19.30 «Таҳлилнома» (рус тилида)
20.05 «Оламга саёҳат».
20.30 «Таҳлилнома».
21.15 «Аҳли жаҳондин яхшилик». Бобур лирикаси.
21.50 Теннис. Дэвис кубоги. Ўзбекистон-Покистон.
[illegible]

ЁШЛАР ТЕЛЕКАНАЛИ

7.55 Кўрсатувлар дастури.
8.00 «Янги авлод» студияси [...]
[illegible]
18.00 Кўрсатувлар дастури.
18.05 «Янги авлод» студияси [...] («Катта танаффус», «Кели[нг, танишайлик]»)
18.25 «Остонадаги орзулар».
18.50 «Ўзбекистон канотлари».
19.00 «Давр». Ахборот дастури.
[illegible]

Янги асарлар

Адолат

Қисса

(Давоми. Боши ўтган сонларда).

IX

Бундай зарбани Азиз кутмаганди. Ранги оқариб, юзини икки қўли билан бекитганича беҳолгина каравотга ўтириб қолган ўғлининг аҳволини кўриб ота ҳам қўрқиб кетди. У апил-тапил шу ердаги стол устида турган графиндан ҳовучига сув қуйиб Азизнинг юзига сепди. Йигит бир сесканиб, юзидан қўлларини олди... Унинг кўзларида жиққа ёш, ҳали ҳаётда бирон марта тепки емаган йигит дастлабки зарба азобига чидолмай унсиз йиғлар эди.

— Бизда нима айб? Уйга ўт қўймоқчи бўлди, қизалоғингни ҳароминнинг пуштидан бўлган ҳароми, деди.

— Нимага?

— Мен не билай? Жинни-да, жинни бўлмаса, шунақа қилиқлар қиладими?

— Бас, мен Адолни кўришим керак! Ўзим гаплашаман!

— Бунинг иложи йўқ, Азизжон, — ёлворгансимон гапирди ота, — аввало, сени кўрса, касали баттар қўзғаб кетармиш, врачлар шунақа дейишяпти. Бунинг устига ўз номи билан жинни, сенга чанг солиб шарманда қилиб қўйиши мумкин.

Азиз ўрнидан турди. Унинг шаштида қатъийлик ҳукмрон эди.

— Йўқ, уни кўрмасам бўлмайди. Юринг, дада.

Ота-бола пастга — биринчи қаватга тушганларида уларни ётоқхона эшиги олдида Саодат кутиб турарди.

— Эшитдим. Даҳшат. Хафа бўлманг, Азиз ака, — ачинган бўлди қиз, — даволашади. Ҳеч нима кўрмагандай бўлиб кетасизлар ҳали. Мана, мени айтди, дерсиз.

— Раҳмат, Саодат. Ишқилиб айтганингиз келсин!

— Мен ҳам сизлар билан кетсам майлими? Ойимни кўриб қайтмоқчи эдим. Машинада жой...

— Жой бор, қизим, — деди Шер ака ва шоша-пиша орқа эшикни очиб, ўғли билан Саодатни ўтқазгач машинани жойидан силжитди.

Анчагача жим кетишди. Ҳаёл машина шундай учиб бораётган мана шу йўл каби сўнгсиз, ниҳоясиз. Йўловчилар орасида фақат Саодат ҳали фикрини йўргаклашга улгурмаган, дилидаги ўйларини синчковроқ одам чеҳрасидан бемалол уқиб олиши мумкин эди. Унинг момиқдай юзи гоҳ ўзгарар, ўшандай пайтларда кўзлари ҳар қандай йигитни бир боқишда йиқитадиган даражада эҳтирос билан чақнар, гоҳ рақибини ғазаб ўтида куйдирмоқчи бўлгандай тундлашиб кетар, лекин ҳар икки ҳолатда ҳам гўзал эди, бу қиз. Мана, ҳозир ҳам у ёқимли ҳислар оғушида. Унинг кўз ўнгида онаси гавдаланади: сочларига қор ўтирган паст бўйли, қорачадан келган нозиккина сиймо. Меҳнаткаш, айни пайтда ҳазилкаш ва сипо аёл. Баъзи қилиқлари бепарво. Юзларида, қўлларида ажин. Дарвоқе, Саодат ҳозир ойисининг ўша ажин билан боғлиқ бир қилиғини эслаб, беихтиёр жилмайди. Бу шундай бўлган эди: эрка қиз боғ оралаб ниҳоятда тўлиб пишган, гўштдор, жуда тиниқ мағзи орқали данаги кўриниб турган лўччак шафтолини узиб чиқди-да онага кўрсатди:

— Ойижон, қаранг, нақадар тиниқ.

Она кулиб қизига қаради.

— Менинг чеҳрам ҳам, бир вақтлар қўлингдаги шу шафтолидай тиниқ, мусаффо эди, дадангнинг қўлига тушгандан кейин эса...

Саодат ҳузур қилиб шафтолини шимди: тўғри, шираси сўриб олинган шафтоли қуритилган қоқига ўхшаб бир зумда бужмайди-қолди, худди онасининг юзидай ажиндор, уни Саодат хона бурчагидаги челакка итқитди.

— Энди менинг ҳам, — деди она зўрма-зўраки илжайиб, — ўша сен итқитган шафтолидай юзларим бужмайиб қолди. Даданг эса тўлиб пишган ширадор, тиниқ, чиройли шафтолиларни ҳозир бировларнинг боғидан териб, шимиб юрибди.

Тўрдаги стол ёнида бели синмаган юзталикларни таҳлаб завқланиб ўтирган ота ялт этиб хотинига қаради-да, ғазаб билан:

— Уятсиз, қизинг энди ёш эмас. Лоақал шу гапларни мен йўғимда айтсанг, ўлармидинг?!

— Ёлғонми? Кўзлари чиройли бўлгани учун Гулнораxонни котиба қилиб қабулхонангизга ўтказиб қўйибсиз. Ана, шу врач қиздан бошқаси қуриб қолганмиди?

Примқул мажбуран кулди:

— Ойингнинг рашки ҳали ҳам қолмабди, қизим.

— Севган кишигина рашк қилар эмиш. Демак, ойим сизни жонидан ортиқ кўрадилар.

— Муҳаббатнинг қаноти жуфт бўлиши керак, — ўкинч билан гапирди она. — Бизнинг эса қанотимизнинг бири синган...

— Нега бунақа дейсан? Мен ҳам севаман!

— Севаман? Ҳм, менга рашк қилганингиз учун бечора Обиджонни ўзини-ўзи ўлдиришига мажбур қилган экансизда? Хотини эвлироқ бўлса ҳам майли эди, қоп-қора таппи.

— Примқул бир чўчиб тушди. «Наҳотки ҳаммасидан хабари бўлса, — ўйлади у, — ҳа, Обид аҳмоқлик қилди. Бир хотинни деб пичоқлаб ўтирибди ўзини. Оқил, ориятли йигит эди. Бундай бўлишини ким билибди дейсан. Қандай бошланган эди ўзи?

Ҳаёллар тизгинини Примқул қўлга ололмади, сўнг ўйга чўмди. Хотини билан Примқул дон олишиб юрганини Обиджон сезиб қолди. Якшанба куни, бозорда тумонат одам. Улар худди шу ерда учрашиб қолишди. «Эрсиз хотинлар сиз учун камми? — деди Обиджон кўзларини ола-була қилиб, — нега энди менинг жуфти ҳалолимга кўз олайтириб қолдингиз?». «Жинни бўлганми бу? Энсаси қотиб ҳамроҳларига юзланди Примқул, — мени нопок демоқчимисан?». «Ҳа, сиз нопоксиз, бузуқсиз!» Ер ёрилмади-ю, Примқул ерга кириб кетмади, ҳали кўрсатаман сенга деб қўйди у ўзига. Дарҳақиқат, кўрсатди. Қайсидир тўйда аламидан ичиб олган Обиджонни Примқулнинг буйруғи билан олдинига хушёрхонага, сўнгра алкоголдан «даволаш» учун руҳий касалликлар шифохонасига жўнатди. Бу ерда эса Обиджон врачларнинг бепарволигидан фойдаланиб, ўз жонига қасд қилди...

— Тузалсин деб касалхонага юборсам ўзини-ўзи ўлдириб ўтирибди, аҳмоқ, — пул пачкаларини таҳлар экан, ғазаб билан гапирди Примқул, — жиннининг шохи бўлармиди. Сен ҳам онаси, шу «миш-миш»ларга ишониб юрибсан.

Саодат ҳайрон бўлиб отасига қаради. Йўқ, у стол устидаги даста-даста пулларни эмас, уларга кўз кўникиб қолган, аксинча отанинг шафтоли сўраётганда бурчакларида доим кўпик қотиб оқариб юрадиган оғзини кўз олдига келтириб ҳайратга тушган эди. Ўз ҳаёлларидан уялиб қиз пиқиллаб кулди, сўнгра ўзининг ҳам қачонлардир ажин тушишини, қайси бир бемеҳр эркак томонидан мижиғланиб бўлгач, ҳозиргина челакка улоқтирилган шафтолидай кераксиз бўлиб қолишини ўйлаб ранги қув ўчди. «Қуриб кетсин, — деди у ўзига ўзи, — ҳамма эркак бир гўр экан, ҳеч қачон турмушга чиқмайман».

Бироқ ўшанда севги тўфони унинг ички дунёсини остин-устун қилиб юборишини қаёқдан билибди, дейсиз. Мана, ҳозир эса, фарзандли, уй кўрган бир кишининг ҳажрида куйиб юриб, айни пайтда онани кўриш эмас, йўқ, йўқ, бирор соат бўлса-да, Азиз билан бирга бўлиш истаги қишлоққа етаклаб бораяпти. Бунинг устига жинни Адолатни ўз кўзи билан кўриши ҳам керак-да!

Кеча қанақадир йиғилишга келган дадаси кафеда овқатланиб ўтирган қизига «Энди орзуйинг ушаладиган бўлди, оппоқ қизим! Шернинг келинини мияси айниб, касалхонага тушибди. Қонун эрни бу хилдаги бемор хотиндан ажралишига йўл қўяди», деди. Бу сўзлар Саодатнинг сўниб бораётган ҳисларини қитиқлаб уйғотибгина қолмай, куч бағишлаб кетган эди...

Табиатан бесабр Саодат ичида «Энди Азиз меники» деб қўйди-да, хумор кўзларини йигитга тикди. Бу мусаффо чеҳрани, бу ҳаёсиз нигоҳларни Азиз кўп кўрган. Аммо шу топда Саодатнинг майин жилмайиб боқиши йигитнинг «жинини» қўзғатиб юборди. «Мунча хуник-а, бу қиз, — ўйлади у, — тавба, биров ўлай деса, бу кулай дейди, қилиқлари одамсифат маймуннинг ўзи!».

Машина девор билан ўралган касалхонанинг дарвозаси олдига келиб тўхтаганидагина уларнинг ҳаёли бўлинди. Йўлни тўсган қоровул чол ҳай-ҳайлади:

— Машинада ичкарига кириш мумкин эмас, — лекин оқ «Волга» эгаларини таниб, дарров ҳовуридан туша қолди. — Э, Шермисиз? Танимабман. Бой бўласиз. Марҳамат, кираверинг, сизга рухсат! Фақат шиша идишда овқат қабул қилинмайди. Ҳа, айтгандай, ҳалигина ҳоким бува ҳам келиб кетувди, анча суҳбатлашдик. Ким нима деса десину, аммо менга жуда ёқди: одамохун бошлиқ. Катта бошини кичик қилиб келинингизга ўзи овқат олиб келибди.

— Овқат? — ҳайрон бўлиб сўради Азиз. Саодат шу гапдан фахрланиб «Билиб қўйинг, бизнинг бобой ана шунақалар» деган маънода Азизга мағрурона қараб қўйди.

— Ҳа, ҳа, овқат, — деди чол, — шиша банкада олиб келдилар. Ҳурмат юзасидан қабул қилиб, уни ўз қўлим билан келинга олиб бориб бердим.

Шерали қария билан саломлашган бўлиб, алланимани унинг қўлига тутқазди. Чол йигирма бешталикни чўнтагига яширар экан, мамнун ҳолда ғўлдиради:

— Кераги йўқ эди аслида, ҳа, майли, топганингизга барака берсин!

Қария дарвозани ланг очар экан, машинани ичкарига қўйиб юборди.

— Ўтаверинглар, сизларга рухсат!

Ҳовлида яқиндагина оёққа турган Норбуви холани кўриб қолишди. Машина тўхташи билан унинг ичидан Азиз отилиб чиқди.

— Тузалиб кетдингизми, ойи, — саломга елкасини тутар экан сўради куёв, — тағин уриниб қолманг.

— Йўқ, болам, — Норбуви хола кўзига ёш олди, — қуллуқ, раҳмат сизга Азизжон. Юборган профессорингиз зўр экан, бир ойда ҳеч нима кўрмагандай бўлиб кетдим. Эсон-омон юрибсизми, Шер? Яхшимисиз, она қизим? Шу десангиз, Шер, ортиқча суюнишдан фойда йўқ экан, мен тузалганимда, мана энди Адолат... Оиламиздан ҳеч касофат аримади-аримади-да!..

— Ташвиш тортманг ойижон, — далда берган бўлди Азиз, — Исмоилов деган зўр психиатор бор. Академик. Ҳозир чет элда. Бирор ойдан сўнг келадилар. Ўзим бошлаб келаман.

— Бутун умидим сиздан, болам, — қайнонанинг кўзлари яна намланди.

— Болаларингиз бахтига тузалиб кетсин ишқилиб... Вой эсим қурсин, сизларни гапга тутиб турибман-а! Бора қолинглар, ҳув анови темир панжарали хона. Ичкарига қўйишмас экан. Яхшиси ўзим бошлай, юринглар!

Деразанинг олдига бошқалардан олдин яқинлашар экан, Азизнинг юраги дукиллай бошлади, бу хилдаги беморларнинг қилиқлари ҳақида лекцияларда жуда кўп эшитган эди. Шунинг учун юзлари сўниққан, кўзлари ичига ботиб кетган Адолатни кўрди-ю, ички бир алам билан кўзларидан оқиб тушаётган ёшни ҳам сезмади. «Мен хирургман, — ўйлади у, — қани энди бу дард баданнинг бир жойидан ўсиб чиққан маразга ўхшаса-ю, уни дарров кесиб ташлаб, севгилимнинг жонига аро кирсам, афсус, минг афсус...».

Адолат эса каравотга ёнбошлаган ҳолда ёғоч қошиқ билан шиша банкадан овқат олиб ейиш билан овора, кўриш нари турсин ҳатто эрининг келиши ҳам унинг ҳаёлида йўқ.

— Адолат, Азизинг келди, қизим!

Онанинг даҳанидан қувонч билан бирга учиб чиққан «Азиз» сўзини эшитиб, Адолат ирғиб ўрнидан турди. Унинг бутун вужудини шодлик ва бахтиёрлик қамраб олган, меҳр тўла кўзларидан ҳам соғинч, ҳам шу аҳволдан уялиш, ҳам эрининг тез етиб келмаганидан аразлашга ўхшаган маънони фақат Азизгина тушуниб турарди. Бироқ шу дам Азизнинг ёнига югуриб келиб, ўзига маъюс ва ғолибона тикилиб турган Саодатни кўрди-ю, юрагидаги аллақайси бир томир узилиб кетгандек бўлди.

— Йўқол! — деб бақирди у ва банкани шундай зарб билан отдики, шиша идиш темир панжарага урилиб чил-чил синди, унинг шовқинида Адолатнинг «бевафо», «хиёнаткор» деган сўзларини ҳеч ким эшитмади. Саодат қўллари билан юз-кўзларини беркитишга улгурган, аммо буни ўз севгилисидан кутмагани учун Азизнинг юзини шиша парчаси тилиб кетган эди. Осмондан тушгандай ҳозир бўлган врач аллакимга ўшқирди:

— Беморга шиша идишда ким овқат берди? Изоляторга олиб кетинг уни!

Бу ҳодиса шу қадар тез содир бўлдики, она ҳам, Шер ака ҳам ҳангу-манг бўлиб қолишди. Азизнинг юзидан тирқираб оқаётган қон унинг яп-янги оқиш костюмини қип-қизил рангга бўяганди. Ниҳоят ота ўзини тутиб, чўнтагидаги даструмолини олди-да, қонни тўхтатиш мақсадида ўғлининг юзига босди. Бироқ ўғил отанинг қўлини силтаб ташлади.

— Қон... шиша ялаб ўтибди! — деди Шер ака ўғлини чеккага тортиб, сўнгра ўша бақироқ врачга ўгирилди, — ёрдам қилинг доктор...

Юзи бинтланган Азизни судрагандай қилиб машинага ўтқазишди. Улар жўнаб кетишди, она эса йиғлаганича қақшаб қолди. У ҳадеб бир гапни қайтарарди: «Ҳалигина туппа тузук эди-ку!» Аммо бу содда аёл қизининг жонига қасд қилишга мўлжалланган банканинг қуёвига отилганини қаёқдан билсин?!.

(Давоми бор).

Мунажжимлар башорати

(8 февралдан 14 февралгача)

● **ҚЎЙ** — Ушбу ҳафтада ўз иштиёқларингиз ва эҳтиёжларингизга қиладиган сарф-харажатлардан воз кечишингизга тўғри келади. Ҳафта бошида ноxуш хабар келиши эҳтимоли бор. Бироқ сешанба ва чоршанба кунлари эски дўстларингиз ёки севикли кишиларингиз билан учрашасиз. Дам олиш кунлари бўш вақтингизни ижодга бағишласангиз айни муддао бўлур эди.

● **БУЗОҚ** — Пайшанба кунигача тўқнашув ва баҳслардан ўзингизни эҳтиёт қилинг. Тадбиркорлик билан шуғулланадиганлар учун ҳафтанинг биринчи ярми омадли келиши кутилмоқда. Ҳис-туйғу борасида эса сиз омадсизликларга дуч келасиз. Узоқ сафар ва саёҳатларни вақтинча тўхтатиб турганингиз маъқул.

● **ЭГИЗАКЛАР** — Тезкор хулоса чиқаришдан эҳтиёт бўлинг. Юзага келган масала ва муаммоларни муваффақиятли ҳал қиласиз. Ишбилармон ҳамкорлар ва мижозлар билан муносабатлар муваффақият олиб келади. Оилада низолар келиб чиқишига йўл қўйманг.

● **ҚИСҚИЧБАҚА** — Ишларга юзаки муносабат, ўз имкониятларингизни ҳисобга олмаслик кутилмаганда кўнгилсизликларга олиб келиши мумкин. Дам олиш кунларини очиқ ҳавода ўтказинг.

● **АРСЛОН** — Мулоқот, келишув, битимлар орқали мақсадга интилишингиз баъзи бир режаларингизни амалга оширишга имкон яратади. Соғлиғингиз панд бериши, асабийлашиш юзага келиши мумкин. Ушбу даврда содир бўладиган воқеалар руҳингизни катта ўзгаришларга тайёрлаб беради.

● **ПАРИЗОД** — Жисмоний ва руҳий кучингиз турли муаммолар, уй-жой масалаларини ҳал қилишда асқотади. Шунинг учун куч-қувватингизни эҳтиёт қилинг. Бироқ ҳис-туйғулар, руҳий кечинмаларга ортиқча берилишни юлдузлар маслаҳат қилмайдилар.

● **ТАРОЗУ** — Зийрак бўлинг, вазиятларга ва ён-веригиздагиларга мослашишга интилинг — бу ҳозир сиз учун катта аҳамиятга эгадир. Иқтисод масаласида жуда эҳтиёткорлик талаб қилинади. Яқинларингиз, қариндош-уруғлар билан бўлган муносабатларда муаммолар юзага келиши эҳтимолдан ҳоли эмас.

● **ЧАЁН** — Оптимизм сизни энг қийин ишларни амалга оширишга ундайди. Шу кунларда бошлаган тижорат ишларингиз қийинчиликлар билан кечса-да, кутилмаганда яқин кунларда даромад келтиради. Шамоллаб қолиш, зўриқишдан эҳтиёт бўлинг.

● **ЎҚОТАР** — Ҳамма нарса ўткинчи, ўзгарувчанлигини эсда тутинг. Ишдаги ва дўстларингиз билан бўлган муносабатларингиз ўз-ўзидан яхшиланиб, қадрингиз ортганини яққол ҳис қиласиз.

● **ТОҒ ЭЧКИСИ** — Баъзи бир молиявий масалаларни ижобий ҳал қиласиз, бироқ катта-катта ишларга қўл урманг. Ён-веригиздагиларнинг қўллаши сизга барча юкланган ишларни бажаришингизга ёрдам беради. Иш жойингиз, хизматингизда кутилмаган ўзгаришлар эҳтимоли бор. Руҳий ҳорғинлик безовта қилиши мумкин.

● **ҚОВҒА** — Ушбу ҳафта барча қолиб кетган ишларни ниҳоясига етказиш, муаммоларингизни ҳал қилишда қўл келади. Қимматбаҳо қоғозлар билан бўлган тижоратни қулайроқ вақтга қолдирганингиз маъқул. Дам олиш куни ижод билан шуғуллансангиз айни муддао бўлур эди.

● **БАЛИҚ** — Ишлардаги янгилик ва омадни олдиндан кўра билишга интилинг. Якшанба кунини дам олишга, жисмоний машқларга бағишлашни юлдузлар сизга маслаҳат қилади.

Дилшод Қиличнинг «Турондот» хусусий корхонасига қарашли Давлат регистри гувоҳномасининг асл нусхаси йўқолганлиги сабабли

БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Адолат

Муассис: Ўзбекистон «Адолат» СДП Сиёсий Кенгаши ва «Адолат» газетаси ижодий жамоаси.

ҲОМИЙ: Ўзбекистон Республикаси «Матбуот тарқатувчи» акциядорлик жамияти.

Бош муҳаррир: Тўхтамурод ТОШЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Турғунпўлат ДАМИНОВ, Абдували ҒУЛОММАҲМУДОВ, Улуғбек ДОНИЁРОВ, Анвар ЖЎРАБОЕВ, Акмал ҚОСИМОВ, Тўхтамурод ЖЎРАЕВ, Рустам АҲМАДАЛИЕВ (Бош муҳаррир ўринбосари), Акбархўжа РАҲИМОВ, Каримжон РИХСИЕВ (Бош муҳаррир ўринбосари), Равшан ҲАЙДАРОВ, Рустам ҚОСИМОВ, Қодиржон СОБИРОВ (бўлим мудири).

Мулоқот учун телефонлар:
Қабулхона — 133-41-89.
Котибият — 136-55-64.
Эълонлар бўлими: 136-55-96.

Навбатчи — Саъдиддин САЙДИСЛОМОВ.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 140.
Буюртма Г— 0125, ҳажми—2 табоқ. Офсет усулида босилган.
Қоғоз бичими А—2
Газета IBM компьютерида терилди.

● Мақолада келтирилган факт ва рақамлар учун фақат муаллифлар жавоб берадилар.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41.

Босишга топшириш вақти — 21.00.
Босишга топширилди 19.00.

МАНЗИЛИМИЗ:
700047, Тошкент шаҳри, Матбуотчилар кўчаси-32.